

SCANNER

Uitgaan, Alcohol en Drugs

**UITGAAN
ALCOHOL
& DRUGS**

Handleiding

TOOLS VOOR PREVENTIE

Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs

Handleiding voor preventieprofessionals

Netherlands Institute of Mental Health and Addiction

Utrecht, 2015

Colofon

De Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs is een product van het Trimbos-instituut. Deze handleiding is onderdeel van het "Veilige en Gezonde Horeca en Evenementen".

Tekst en ontwikkeling

Lex Lemmers, Heleen Riper (Trimbos-instituut)

Ninette van Hasselt, Jeroen Lammers. Marloes van Goor (Trimbos-instituut – herziening)

Eindredactie & lay-out binnenwerk

Gerdie Kienhorst (TextAbility)

Vormgeving omslag

edividual

Financiering

Ministerie van VWS

Adviezen (met dank)

Meriam Jansen (pilotprojecten Novadic-Kentron)

Nelleke Groenwegen (pilotprojecten Novadic-Kentron)

Jan Bouwens

Franz Trautmann (Trimbos-instituut)

Bestelinformatie

Instellingen voor verslavingszorg en GGD'en kunnen deze handleiding bestellen bij het Trimbos-instituut via www.trimbos.nl Bestelnr. PFG 91200

Trimbos-instituut

Postbus 725

3500 AS Utrecht

Da Costakade 45

3521 VS Utrecht

www.trimbos.nl

E: 030-2971100

F: 030-2971111

© 2015, herziene druk, Trimbos-instituut, Utrecht

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van het Trimbos-instituut.

Inhoud

1	Inleiding	7
1.1	Achtergrond	7
1.2	Randvoorwaarden	8
1.3	Opzet van de handleiding	8
2	De Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs	11
2.1	Inleiding	11
2.2	Gebruikte methoden	11
2.3	Voordelen van de methode	12
2.4	Fasen in de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs	14
3	Stappenplan	17
3.1	Opstartfase	17
3.2	Onderzoeksfase	23
3.3	Analyse en rapportage	23
3.4	Variaties op het stappenplan	24
4	Methoden van onderzoek	27
4.1	Literatuuronderzoek	27
4.2	Interviews met sleutelfiguren	28
4.2.1	Selectie sleutelfiguren	28
4.2.2	Domeinen voor selectie	29
4.2.3	Het interviewprotocol	30
4.2.4	Verwerking en rapportage interviews	32
4.3	Vragenlijstonderzoek uitgaanders	33
4.3.1	Opzet vragenlijst	33
4.3.2	Bepalen methode en steekproef uitgaanders	34
4.3.3	Voor- en nadelen methoden van vragenlijstonderzoek	36
4.3.4	Tips bij de uitvoering van het vragenlijstonderzoek	37
4.3.5	Verwerking en rapportage vragenlijsten	38
4.4	Observaties tijdens het uitgaan	38
4.4.1	Observatieprotocollen	39
4.4.2	Rapportage	40
4.5	Focusgroepen met de doelgroep	40
4.5.1	Focusgroepen als methode	40
4.5.2	Focusgroepgesprekken organiseren	40
5	Resultaten vertalen naar conclusies en aanbevelingen	43
5.1	Triangulatie	43
5.2	Aanbevelingen formuleren	44
5.3	Rapportage van het onderzoek	44
5.4	Preventiemogelijkheden in het uitgaanscircuit	45
5.5	Publiciteit en pers	46
Literatuur en bijlagen		47
	Literatuur	47
	Bijlage 1 Interviewprotocol	49
	Bijlage 2 Voorbeelden analyseschema's (verwerking interviews)	55
	Bijlage 3 Vragenlijst uitgaanders	61
	Bijlage 4 Scoreformulier 'Observaties in de uitgaanslocaties'	71
	Bijlage 5 Scoreformulier 'Observaties buiten de uitgaanslocaties na sluitingstijd'	79

Voorwoord

Voor je ligt de handleiding *Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs*. Binnen het project Veilige en Gezonde Horeca en Evenementen is de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs speciaal ontwikkeld om een analyse te maken van de aard en omvang van het gebruik van uitgaansdrugs (inclusief alcohol) tijdens het uitgaan en de daarmee samenhangende problemen. Op basis van de uitkomsten van de Scanner kunnen passende interventies worden gekozen. De Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs kan als eerste stap dienen voor preventie binnen het uitgaanscircuit.

Onder de noemen *Uitgaan, Alcohol en Drugs*, is de Scanner opgezet in samenwerking met instellingen voor verslavingszorg en GGD'en. Het doel is het ondersteunen van regionale instellingen die riskant middelengebruik in het uitgaanscircuit willen voorkomen of beperken. *Uitgaan, Alcohol en Drugs* heeft een samenhangend pakket van verschillende materialen en interventies opgeleverd. Naast de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs zijn dat:

- **Voorlichting Uitgaanders** - Consumenten van uitgaansdrugs vormen de doelgroep van deze interventie. Via een website en foldermateriaal worden zij voorgelicht over de diverse uitgaansdrugs (inclusief alcohol).
- **Eerste Hulp Bij Drank- en Drugsincidenten in het uitgaanscircuit (EHBD-u)** - Een trainerscursus die in samenwerking met Educare Groningen wordt aangeboden aan preventieprofessionals. Zij worden getraind om voorlichting te geven aan horecapersoneel of security-medewerkers.
- **Cursus Barcode – Omgaan met alcohol en drugs in de horeca** - Een modulaire cursus voor horecapersoneel. Cursisten leren hoe zij riskant middelengebruik kunnen herkennen en hoe ze hiermee om kunnen gaan.
- **Goed gastheerschap in de coffeeshop** – Een trainerscursus die kennis en handvatten biedt over verantwoord omgaan met hasj en wiet.
- **Serie factsheets** – factsheets met uiteenlopende onderwerpen zoals Wat moet je weten over lachgas? En Watervergiftiging door gebruik van XTC.

Om de Scanner optimaal te benutten is het van belang dat hij deel uitmaakt van een integraal pakket aan maatregelen. Hierbij wordt na de probleemanalyse bekeken op welke fronten winst is te behalen met preventieve interventies. De producten van *Uitgaan, Alcohol en Drugs* kunnen hier worden ingezet. Ze kunnen door de regionale instellingen in combinatie met elkaar of met andere (lokale) interventies worden ingezet. Een integrale aanpak wordt hierbij gestimuleerd.

Het Trimbos-instituut ondersteunt regionale instellingen met consultatie, studiedagen, trainingen en informatie via www.trimbos.nl. Je vindt op deze site onder het kopje Uitgaan, Alcohol en Drugs onder andere informatie over trainingen en het bestellen van producten zoals diverse factsheets.

Wij hopen dat de Scanner bij zal dragen aan een veiliger en gezonder uitgaanscircuit.

1 Inleiding

	Inleiding	Blz.
1.1	Achtergrond	7
1.2	Randvoorwaarden	8

1.1 Achtergrond

Middelengebruik en uitgaan hangen sterk samen; jongeren die regelmatig uitgaan hebben vaker ervaring met gebruik van uitgaansdrugs, zoals cocaïne, amfetamine en XTC. Niet alleen uitgaansdrugs, maar ook alcoholgebruik is voor veel gemeenten een punt van zorg. Nederlandse jongeren drinken veel, vroeg en vaak in vergelijking met hun Europese leeftijdsgenoten. Steeds meer burgemeesters maken zich zorgen om het alcoholgebruik, dat bijdraagt aan een stevige toename van geweldsdelicten door jongeren in de afgelopen decennia. Steeds meer gemeenten hebben behoefte aan ondersteuning bij de ontwikkeling van een lokaal preventiebeleid gericht op het uitgaanscircuit. Vaak hebben gemeenten onvoldoende zicht op de aard en omvang van middelengebruik in de horeca. Evenmin hebben gemeenten veel zicht op de mogelijkheden voor preventie in de horeca. Dat was aanleiding voor de ontwikkeling van een quick scanmethodiek waarmee op lokaal niveau snel de benodigde en relevante informatie te krijgen is over het middelengebruik in de plaatselijke horeca en de mogelijkheden voor preventie.

De handleiding *Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs* is bedoeld voor instellingen voor verslavingszorg (IVZ) en GGD'en die in hun werkgebied een beeld willen krijgen van het alcohol- en drugsgebruik in het uitgaanscircuit en van de mogelijkheden voor preventie daarin. De handleiding kan uiteraard ook door andere betrokkenen bij het preventiebeleid worden gebruikt, bijvoorbeeld door gemeenteambtenaren met alcohol en drugs in hun portefeuille of door een reeds bestaand samenwerkingsverband in het uitgaanscircuit. De handleiding beschrijft hoe de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs binnen drie tot vijf maanden¹ in eigen beheer uitgevoerd kan worden. De Scanner kan uitgevoerd worden in een hele regio of in een beperkt uitgaansgebied, maar ook binnen een specifieke setting zoals een discotheek. De methodiek achter de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs onderscheidt zich doordat zij aandacht heeft voor het creëren van draagvlak, preventiemogelijkheden verkent, een relatief korte doorlooptijd kent en slechts weinig specialistische onderzoekskennis vereist.

De basis van de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs bestaat uit twee onderzoeken naar middelengebruik in het uitgaanscircuit die het Criminologisch Instituut 'Bonger' van de Universiteit van Amsterdam in de gemeenten Amersfoort (Riper & Korf, 2000a) en Arnhem (Riper & Korf, 2000b) uitvoerde. De handleiding *Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs* is een uitwerking van de in deze pilotonderzoeken geteste methodiek. Aanvankelijk lag de nadruk in de Scanner op uitgaansdrugs. In het uitgaanscircuit is het gebruik van alcohol en drugs echter niet los van elkaar te zien. De effecten zijn soms niet eens te onderscheiden. Bovendien worden drugs veelal in combinatie met alcohol gebruikt. Deze handleiding gaat dan ook over onderzoek naar gebruik van alcohol én drugs. Dat neemt niet

¹Het gaat hier om een richtlijn. De werkelijke doorlooptijd en het te besteden aantal uren hangt onder andere af van de onderzoeksmethoden die worden gehanteerd en de omvang van het onderzoeksgebied.

weg dat gemeenten er bijvoorbeeld voor kunnen kiezen zich te beperken tot alleen alcoholproblematiek. Ons advies is echter om aan beide elementen aandacht te besteden.

1.2 Randvoorwaarden

Effectief preventiebeleid in de horeca komt niet tot stand zonder de medewerking van belangrijke betrokkenen uit het uitgaanscircuit. Daarom is de Scanner zo ontwikkeld dat sleutelfiguren uit het uitgaansleven vanaf de start bij het project betrokken worden. Naast hun gidsfunctie bij het inzichtelijk maken van de lokale situatie, spelen de sleutelfiguren ook een cruciale rol bij de implementatie van beleid. Door hen al in de analysefase bij het project te betrekken, wordt hun commitment, en dus het draagvlak voor de uitvoering van preventieactiviteiten, versterkt.

Verkoop van alcoholhoudende dranken vormt het bestaansrecht van de horeca en een preventiebeleid is daarom lastig bespreekbaar. Ook worden horecaondernemingen geacht drugsvrij te zijn, terwijl bij het uitvoeren van de Scanner juist medewerking wordt gevraagd om drugsgebruik en problemen daarbij in kaart te brengen. Ondernemers zullen op hun hoede zijn, bijvoorbeeld uit angst om een drugsimago te krijgen. Maak daarom duidelijke afspraken over wat er met de informatie uit de Scanner gedaan wordt en zorg ervoor dat preventiebeleid gezamenlijk wordt bepaald. De Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs wil een aanzet geven tot een preventiebeleid in de horeca. Dit betekent dat het belangrijk is de horeca positief tegemoet te treden. Een preventiebeleid rond middelengebruik dat veilig en gezond uitgaan als inzet heeft, vindt 'natuurlijke' aansluiting bij horecabelangen. Denk bijvoorbeeld aan het vermijden van overlast, voorkomen van agressie, een positief imago en maatschappelijk verantwoord ondernemerschap.

Deze handleiding beschrijft stap voor stap de voorbereiding en uitvoering van de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs. Preventieprofessionals met onderzoekservaring kunnen aan de hand ervan zelf een projectteam samenstellen en het onderzoek opzetten en uitvoeren. De uitvoering van de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs kost geld en vergt tijdens een periode van drie tot vijf maanden intensieve betrokkenheid van een projectteam van drie à vier personen (zie ook § 3.1). Deze investering is nodig om het onderzoek goed uit te voeren en draagvlak te creëren. Kan aan de belangrijkste randvoorwaarden niet worden voldaan, dan kun je beter kiezen voor een andere onderzoeksmethodiek of een ander analyse-instrument. Het uitvoeren van de Scanner vergt van de betrokkenen weliswaar geen specialistische expertise, maar wel een zekere kennis op het gebied van onderzoek. Als in het projectteam een ervaren onderzoeker ontbreekt, adviseren we om de Scanner niet zelf uit te voeren, maar het onderzoek uit te besteden (zie ook § 3.4).

1.3 Opzet van de handleiding

In hoofdstuk 2 gaan we in op de methodiek, hoofdstuk 3 beschrijft aan de hand van een stappenplan de procedure van de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs en hoofdstuk 4 beschrijft de vijf gebruikte methoden van onderzoek. Het stappenplan en de methodebeschrijvingen worden geïllustreerd met voorbeelden uit twee pilotonderzoeken (Riper & Korf, 2000a, 2000b). In hoofdstuk 4 hebben we de verschillende onderzoeksmethoden uitgewerkt voor het thema 'uitgaansdrugs in de horeca' en zijn de procedures voor de uitvoering van het veldwerk beschreven. Aan de hand van de concrete uitwerking in de bijlagen kan onderzoek worden uitgevoerd dat inzicht geeft in de stand van zaken en de interventiemogelijkheden. Deze procedure en de concrete handreikingen moeten als

richtlijnen worden gezien. Uiteraard staat het een projectteam vrij om hiervan af te wijken en te kiezen voor een uitwerking die beter aansluit op de lokale situatie en de expertise van het team. Tot slot beschrijven we in hoofdstuk 5 de weg van resultaten naar conclusies en aanbevelingen.

2 De Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs

Overzicht Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs

		Blz.
2.1	Inleiding	11
2.2	Gebruikte methoden	11
2.3	Voordelen van de quick scanmethode	12
2.4	Fasen in de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs	14

2.1 Inleiding

Om snel een beeld te krijgen van specifieke lokale problematiek schiet traditioneel wetenschappelijk onderzoek vaak tekort. De Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs is ontwikkeld om snel en relatief goedkoop een beeld op te leveren van het gebruik van alcohol en drugs tijdens het uitgaan, en van de interventiemogelijkheden in een lokale situatie.

Met de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs krijgen gemeenten een kwalitatief beeld van de lokale situatie wat betreft middelengebruik in het uitgaanscircuit. Op basis van het onderzoek kan worden vastgesteld of er met alcohol- en/of drugsgebruik samenhangende problemen zijn in de reguliere horeca, wat die problemen zijn, waar, wanneer en bij wie ze zich voordoen en wat eraan gedaan kan worden. Daarnaast wordt tijdens het onderzoek draagvlak gecreëerd voor het uitvoeren van de eventuele preventieactiviteiten. Dus de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs:

- Geeft op een kwalitatieve manier inzicht in de lokale stand van zaken wat betreft middelengebruik in het uitgaanscircuit.
- Verkent de mogelijkheden voor preventie.
- Creëert draagvlak voor preventie.

2.2 Gebruikte methoden

De Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs is afgeleid van de zogenoemde 'Rapid Assessment Approach' of 'Rapid Assessment and Response' (RAR). Deze benadering, ook wel quick scanmethode genoemd, is ontwikkeld voor de WHO en UNAIDS door *The centre for research on drugs and health behaviour* van de Universiteit van Londen (WHO, 1998; Rhodes et al., 1999).

Om in relatief korte tijd een betrouwbaar beeld te krijgen van de stand van zaken wordt gebruik gemaakt van meerdere indicatoren en databronnen. Verschillende methoden van onderzoek worden toegepast om informatie te verzamelen. Hierdoor levert de toepassing van een RAR een goed en betrouwbaar kwalitatief beeld op van een vaak complexe problematiek. Verder kan deze vorm van kwalitatief onderzoek aanvullend op kwantitatieve bevindingen gebruikt worden. Ze biedt de mogelijkheid om met relatief weinig menskracht en in een kort tijdsbestek 'in te zoomen' op een specifieke doelgroep en setting, zoals jonge uitgaanders in de horeca.

De focus van de methode ligt niet op wetenschappelijke perfectie maar op praktische toepasbaarheid. Het is dan ook veel meer een beleidsinstrument dan een puur wetenschappelijk onderzoeksinstrument. Voor de ontwikkeling van een geschikte interventie

hoeven we niet het exacte aantal individuen te kennen dat risicogedrag vertoont, maar is het van veel groter belang om te weten om welke groepen en uitgaansgelegenheden het gaat en of het om een relatief groot deel van een bepaalde groep gaat. Door de informatie uit verschillende bronnen te 'cross-checken', wordt een relatief betrouwbaar beeld verkregen van de aard van bepaald risicogedrag en de mate waarin het op bepaalde locaties voorkomt.

Exacte percentages van het gebruik en de problemen door gebruik kunnen op basis van het uitgevoerde onderzoek dus niet worden gegeven. Wel levert het een beeld op van de problemen door gebruik, de mate van gebruik, de plaatsen waar wordt gebruikt, door wie en wanneer. Ook stelt de Scanner vast of er sprake is van een substantieel probleem waarop actie ondernomen moet worden of dat dit niet het geval is.

De Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs is dus niet zozeer een nieuwe onderzoeksmethode, maar een relatief nieuwe benadering die gebruik maakt van een mix van veel gebruikte onderzoeksmethoden in de sociale wetenschappen, te weten:

- Literatuuronderzoek (onder andere bestuderen van beleidsdocumenten, onderzoeksrapporten).
- Grijze literatuur.
- Interviews met sleutelfiguren.
- Observaties in de praktijk.
- Gestandaardiseerde vragenlijsten.
- Focusgroepen met uitgaanders.

Literatuuronderzoek geeft een beeld van wat bekend is over uitgaansdrugs en jongeren in de regio en over beleidsontwikkelingen bij betrokken instanties en ondernemingen. Daarnaast levert bestudering van beleidsdocumenten ook informatie op over de mogelijke interventies. Via interviews met sleutelfiguren ontstaat een beeld van de problematiek rondom middelengebruik tijdens het uitgaan. Ook leveren de interviews informatie op over welke van de mogelijke interventies ontwikkeld of geïmplementeerd kunnen worden. Aan de hand van observaties in de praktijk kunnen de onderzoekers zich een beeld vormen van het lokale uitgaansleven en de problematiek rondom drugsgebruik. Een steekproef onder uitgaande jongeren met gestandaardiseerde vragenlijsten geeft een kwantitatieve indicatie van het gebruik van de verschillende soorten drugs door de uitgaande jongeren, en de mate waarin ze geconfronteerd worden met drugsgerelateerde problemen tijdens het uitgaan. Tot slot worden focusgroepen met uitgaanders gebruikt om de eerste resultaten van het onderzoek met hen te bespreken en wordt met name gepeild wat jongeren zelf adequate preventiemaatregelen vinden.

Zo is het de combinatie van verschillende bronnen en de 'input' van verschillende betrokkenen die het beeld van de Scanner aanscherpen en betrouwbaar maken.

2.3 Voordelen van de methode

De voordelen en meerwaarde van de quick scanmethode waarop de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs is gebaseerd, ten opzichte van traditioneel wetenschappelijk onderzoek zijn:

- Snelheid.
- Kosteneffectiviteit.
- Combinatie van onderzoek (assessment) en opzetten van interventies (respons).
- Verzamelen van contextinformatie.

- Assessment- en evaluatie-instrument.
- Dynamisch en continu proces.

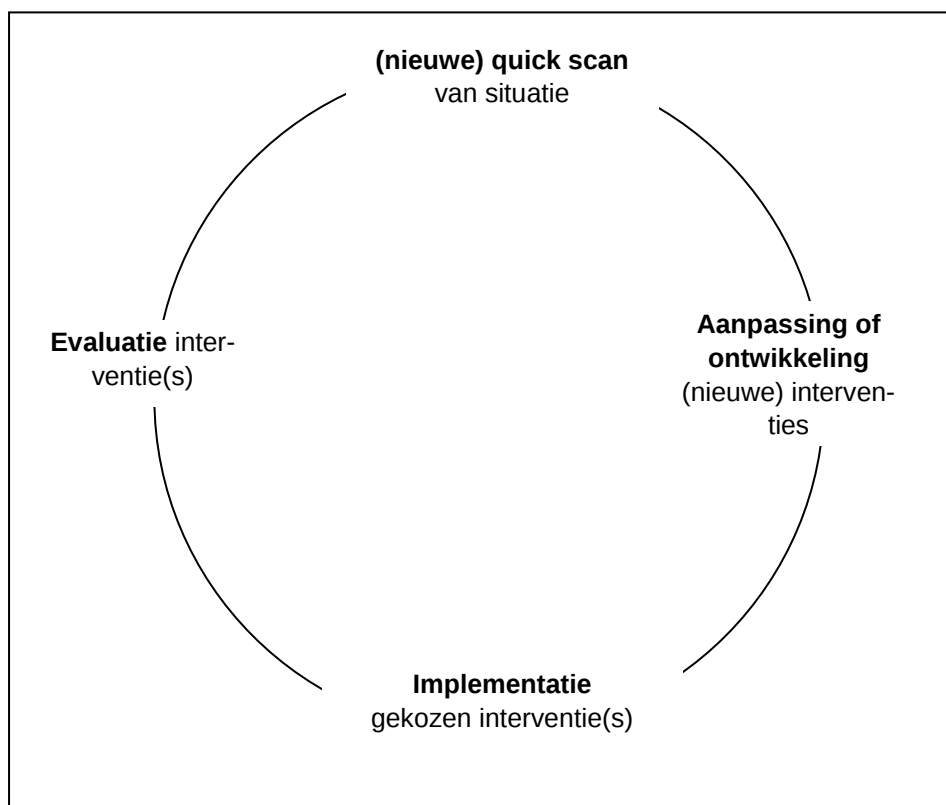
Een quick scan levert snel zicht op een urgent probleem en op de relevante interventies die men kan ontwikkelen om het probleem aan te pakken. Traditioneel onderzoek vergt veel meer tijd voor planning en uitvoering, en stelt beleidsmakers daardoor minder goed in staat om op acute problemen te reageren. Een quick scan is goedkoper dan traditioneel onderzoek. Door de pragmatische oriëntatie is de output van de informatie hoog in relatie tot de input.

Een essentieel element van een quick scan is de betrokkenheid van relevante actoren in het veld. Je maakt enerzijds gebruik van de expertise van de verschillende partijen om inzicht te krijgen in de problematiek, en anderzijds vergroot je de kans op succesvolle ontwikkeling en implementatie van mogelijke interventies door de betrokkenheid van de verschillende actoren in het veld (draagvlak).

Een quick scan heeft niet alleen tot doel om aard en omvang van een probleem in kaart te brengen, maar ook om inzicht te krijgen in de verklaringen van het probleem. Dit is belangrijk omdat de problematiek kan variëren per context. Daarom is het boven tafel krijgen van specifieke contextinformatie een belangrijk doel van een quick scan. Ook voor de uitwerking van oplossingen is deze informatie relevant. Door middel van interviews met relevante sleutelfiguren krijgt het projectteam inzicht in de factoren die in een bepaalde context de slagingskans van een interventie beïnvloeden.

Een quick scan kan worden gebruikt als instrument voor een situatie- of *'needs assessment'*, als basis voor een interventie maar ook als een instrument voor proces- en effectevaluatie.

De dynamische benadering van een quick scan houdt niet op bij de rapportage in een onderzoeksrapport, maar levert concrete informatie op over de ontwikkeling van interventies en de mogelijkheden voor implementatie. Goed beleid vereist dat men regelmatig checkt of interventies nog effect hebben en hoe het middelengebruik en de eventuele problemen zich ontwikkelen. Hierdoor ontstaat een cirkel van onderzoek (assessment) en uit te voeren interventies (respons), zoals weergegeven in figuur 1 op de volgende bladzijde.

Figuur 1. Cirkel van onderzoek (assessment) en interventies (respons)

2.4 Fasen in de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs

In de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs onderscheiden we drie fasen:

- De opstartfase (netwerkontwikkeling en het bepalen van de doel- en vraagstellingen van het onderzoek).
- De onderzoeksfase (het uitvoeren van de verschillende onderzoeksmethoden).
- De analysefase (analyse van gegevens en rapportage).

Op basis van de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs kunnen aanbevelingen worden gedaan over het te volgen preventiebeleid in het lokale uitgaanscircuit. De belanghebbenden zullen dit beleid concreet moeten oppakken en uitwerken. Hierbij kunnen andere producten van het project Uitgaan, Alcohol en Drugs als instrumenten dienen om het preventiebeleid verder concreet vorm te geven.

De Scanner kan ook vaker worden uitgevoerd om de effecten van ontwikkeld beleid in kaart te brengen. Door de Scanner regelmatig uit te voeren krijg je niet alleen zicht op ontwikkelingen in het gebruik van alcohol en drugs, maar ook informatie over het gevoerde beleid.

Het hele project kan binnen drie à vijf maanden worden uitgevoerd. Daarbij gaat het om de doorlooptijd. Het aantal te investeren uren hangt af van de omvang van het onderzoeksgebied. Trek met name voor de opstartfase voldoende tijd uit. Als reeds een goed netwerk bestaat tussen gemeentelijke instanties en betrokkenen uit het uitgaanscircuit,

kun je deze fase wat sneller doorlopen. Wanneer je echter alle contacten met het uitgaanscircuit nog moet ontwikkelen, dan kost het opbouwen van een netwerk veel tijd. Uit de pilotonderzoeken in Amersfoort en Arnhem, waar weinig contacten met uitgaansleven waren, bleek dat in de opstartfase een periode van ongeveer één tot drie maanden moest worden gereserveerd voor het leggen van de goede contacten en het opbouwen van het netwerk. Als alle partijen eenmaal aan tafel zitten, zullen het onderzoek zelf en de rapportage ongeveer twee maanden beslaan. Naarmate men de Scanner vaker uitvoert, zal de benodigde tijd ervoor afnemen. In figuur 2 worden de drie fasen schematisch weergegeven.

Opstartfase • Initiatief nemen tot Scanner • Vormen projectteam en klankbordgroep • Toetsen van randvoorwaarden • <i>Go/no go</i> voor het project • Bepalen doel, doelgroep en uitgaanssetting • Operationalisatie doel- en vraagstellingen • Opstellen onderzoeksplan • Startbijeenkomst • Aanpassen onderzoeksplan	Tijdspad
Onderzoeksfase • Literatuuronderzoek • Interviews sleutelfiguren • Vragenlijstonderzoek uitgaanders • Observaties tijdens het uitgaan	1 tot 3 maanden
Analyse en rapportage • Triangulatie resultaten door Scanner-projectteam • Bespreken eerste resultaten met doelgroep door middel van focusgroepen • Slotbijeenkomst met projectgroep waar conclusies en vervolg besproken worden	1 maand
Ontwikkeling en uitvoering preventiebeleid in het uitgaanscircuit • Ontwikkeling • Implementatie • Evaluatie	

Figuur 2. De Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs: stappenplan en tijdspad

3 Stappenplan

Overzicht Stappenplan

		Blz.
3.1	Opstartfase	17
3.2	Onderzoeksfase	23
3.3	Analyse en rapportage	23
3.4	Variaties op het stappenplan	24

3.1 Opstartfase

Initiatief nemen tot de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs

Verschillende betrokkenen uit het veld (zoals gemeente, instelling voor verslavingszorg of GGD) kunnen het initiatief nemen om de Scanner uit te voeren, of er kan een samenwerkingsinitiatief aan ten grondslag liggen. Dit laatste verdient de voorkeur. Wanneer één organisatie het initiatief neemt, dan zal deze voor een effectieve uitvoering van de Scanner samenwerkingspartners moeten vinden.

Wanneer initiatief nemen tot de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs?

- Bij problemen door overmatig alcoholgebruik in het uitgaanscircuit.
- Bij signalen dat het drugsgebruik tijdens het uitgaan verandert.
- Bij signalen over nieuwe uitgaansdrugs.
- Bij overlast en problemen als gevolg van gecombineerd gebruik van alcohol en drugs.
- Bij onbekendheid met de lokale situatie met betrekking tot problemen en gebruik van uitgaansdrugs of alcohol.
- Als onderdeel van lokaal alcoholbeleid.

Vormen projectteam en klankbordgroep

De initiatiefnemers stellen een projectteam en een klankbordgroep samen. Het projectteam is verantwoordelijk voor de voorbereiding, uitvoering en rapportage van de Scanner. De klankbordgroep denkt mee over de afbakening van de vraagstellingen van het onderzoek en adviseert over de uitvoering van het onderzoek en het te ontwikkelen beleid in het uitgaanscircuit.

Een van de voorwaarden voor een succesvolle uitvoering van de Scanner is een goed team dat het onderzoek gaat uitvoeren en coördineren. Om efficiënt te kunnen werken moet het team uit minimaal drie personen bestaan. Om een goed resultaat te bereiken en om de resultaten goed te kunnen interpreteren, is uitwisseling van informatie tussen collega's van het projectteam essentieel. Braam, Verbraeck & Trautmann (2002) stellen een team van drie of vier personen voor: een coördinator en twee of drie medewerkers.

Projectteam

Bij de samenstelling van het projectteam is het minimaal gewenst om het project te laten trekken door een projectleider die ervaring heeft met projectmanagement en bij voorkeur ervaring en/of affiniteit heeft met onderzoek, bijgestaan door een onderzoeker, een preventieprofessional en een coördinator veldwerk. Als projectleider kun je denken aan een senior preventieprofessional van een instelling voor verslavingszorg of GGD. Naast

een coördinerende taak kan de projectleider ook een deel van de interviews uitvoeren, waardoor hij een goed beeld van de lokale situatie krijgt en inbreng kan hebben bij de opbouw van een netwerk. De onderzoeker heeft tot taak om de onderzoeksinstrumenten 'onderzoeksklaar' te maken, de methode van dataverzameling voor te bereiden en de steekproeven te nemen. Wanneer de projectleider zelf over onderzoeksexpertise beschikt, is die behoefte in het projectteam gedekt. Wanneer onderzoeksexpertise in het preventieteam ontbreekt, dan adviseren we om een externe onderzoeker aan het team toe te voegen. Deze onderzoeksondersteuning kan bijvoorbeeld ingekocht worden bij een universiteit, de GGD of het Trimbos-instituut. Bij voorkeur krijgt de onderzoeker naast een adviserende ook een uitvoerende taak. Als alleen gekozen wordt voor een adviserende taak, dan is het aan te bevelen om een preventieprofessional in het projectteam op te nemen die een belangrijk deel van het onderzoek uitvoert. De coördinator veldwerk kan een preventieprofessional of een straathoekwerker zijn. In ieder geval moet het iemand zijn die het lokale uitgaanscircuit goed kent en gemakkelijk omgaat met jongeren. Als het projectteam over voldoende onderzoeksexpertise beschikt, verdient het de voorkeur om het onderzoek zelf uit te voeren. Het team is dan steeds van alle informatie op de hoogte en met name de contextinformatie gaat niet verloren.

Klankbordgroep

Voor een succesvolle Scanner is het samenstellen van een klankbordgroep, bestaande uit relevante partijen in het uitgaanscircuit (bijvoorbeeld gemeente, verslavingszorg en horeca) zeer belangrijk. De klankbordgroep speelt een belangrijke rol bij het tot stand brengen van contacten met sleutelfiguren en moet zorg dragen voor het creëren van draagvlak voor de uitvoering van de Scanner. De klankbordgroep heeft ook een belangrijke functie bij het bepalen van het doel van het onderzoek, de onderzoeksvragen, de te onderzoeken uitgaanssetting en de doelgroepen. Dit is essentieel voor het beantwoorden aan verwachtingen en voor het draagvlak voor activiteiten nadat de resultaten bekend zijn geworden. In een later stadium kan men afspraken maken met leden van de klankbordgroep over de implementatie van te ontwikkelen interventies.

Deelnemers van de klankbordgroep kunnen zelf ook belangrijke sleutelfiguren zijn. Een gezaghebbende sleutelfiguur uit de horeca kan eigenlijk niet ontbreken in de klankbordgroep. Wanneer de Scanner zich speciaal richt op een aantal grote uitgaansgelegenheden dan moeten ook daaruit vertegenwoordigers in de klankbordgroep worden gevraagd. Uiteraard fungeren deze personen ook als sleutelfiguur.

Aanbevolen wordt om er voor te zorgen dat vanuit de gemeente meerdere beleidsterreinen vertegenwoordigd zijn in de klankbordgroep, zoals Zorg en Welzijn, Openbare Orde en Veiligheid en Jeugd. Hiervoor kan het nodig zijn meerdere ambtenaren te benaderen voor deelname aan de klankbordgroep.

Suggesties voor de samenstelling van de klankbordgroep

- Vertegenwoordiger horeca (lokale vertegenwoordiger van bijvoorbeeld Koninklijk Horeca Nederland).
- Eigenaren van grote discotheken.
- Verantwoordelijke ambtenaar gemeente (verschillende beleidsterreinen).
- Vertegenwoordiger politie.
- Vertegenwoordiger GGD/instelling voor verslavingszorg.
- Vertegenwoordiger jeugd(zorg)instellingen/jongerenwerk.

Een klankbordgroep samenstellen kan enige tijd kosten. Het is daarom moeilijk om aan te geven op welk moment in het project de groep gaat functioneren en met welke frequentie de groep bijeen moet komen. In het stappenplan zijn twee belangrijke momenten ingebouwd waarop de klankbordgroep overleg heeft met het projectteam. Tijdens de eerste bijeenkomst (startbijeenkomst) worden de vraagstellingen en het onderzoekplan besproken. Tijdens de slotbijeenkomst worden de voorlopige resultaten en de preventiestrategie besproken. Misschien is het zinvol om de groep wat vaker te consulteren tijdens het onderzoek, of om individuele klankbordgroepsleden dan te raadplegen. Hoe dan ook is het van belang om het contact tussen het projectteam en de klankbordgroep goed te onderhouden.

Het is aan te raden een vertegenwoordiger van de gemeente als voorzitter van de klankbordgroep aan te stellen. Hierdoor wordt de gemeente ertoe aangezet om de regie en de verantwoordelijkheid te nemen, niet alleen voor de uitvoering van het onderzoek maar ook voor de beleidsvoornemens die eruit voortkomen.

Toetsen van randvoorwaarden (tijd, middelen, expertise en draagvlak)

In deze stap wordt de vraag beantwoord of aan de randvoorwaarden voor uitvoering van de Scanner kan worden voldaan. Behalve tijd en geld vergt een Scanner de nodige expertise op het gebied van projectmanagement en onderzoek. Verder is medewerking vanuit de gemeente zeer gewenst of zelfs noodzakelijk. Zonder steun van de gemeente is het moeilijk om het gewenste draagvlak voor interventies te creëren. Uiteindelijk moeten de preventieve maatregelen vallen binnen het lokale (gemeentelijke) beleid met betrekking tot uitgaan en middelengebruik. Ook binnen de eigen preventieorganisatie, waarvan immers tijd en menskracht wordt gevraagd, moet draagvlak gecreëerd worden voor de uitvoering van het project.

Verder is het belangrijk om een reële begroting te maken van de onderzoekskosten en personele inzet. Een projectleider is gedurende het gehele project ongeveer twee à drie dagen per week kwijt aan het project, wanneer het gaat om een quick scan van een uitgaansgebied in een middelgrote stad. De onderzoeker investeert de meeste tijd voornamelijk in de begin- en eindfase van het project. Degene die het veldwerk coördineert moet tijdens deze fase fulltime beschikbaar zijn. Ook moet geld gereserveerd worden voor dataverzameling en materiaalkosten. Het kader op de volgende bladzijde geeft indicaties van de benodigde middelen voor personele inzet en onderzoekskosten.

Begroting voor de Scanner

Personele inzet:

- Projectleider.
- Onderzoeker.
- Coördinator veldwerk.

Het is moeilijk aan te geven hoe de uren precies verdeeld moeten worden. Rekening dient te worden gehouden met een begrote inzet van tussen de 420 en 640 uur.

- Leden van de klankbordgroep: naar schatting ongeveer 16 à 24 uur per persoon (deelname bijeenkomsten, lezen stukken, reistijd, voorbereidende interviews, et cetera).

Onderzoekskosten

- Materiaalkosten (drukken vragenlijsten, et cetera).
- Salaris enquêteurs en observatoren.
- Proefpersonenkosten.
- Prijs voor deelnemers aan de enquête.
- Kosten voor het uitgaan van de veldwerkers.

Voorkom dat je de omvang van de klus – die het opzetten van een scan in het uitgaanscircuit echt is - onderschat. Uiteraard geldt dat naarmate de Scanner betrekking heeft op een beperktere uitgaanssetting het project relatief minder tijd en geld kost. Een quick scan die betrekking heeft op één enkele discotheek is overzichtelijker en makkelijker uitvoerbaar dan een quick scan die een gehele regio omvat.

Samenvatting randvoorwaarden voor uitvoering van de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs

- Voldoende personele inzet.
- Voldoende geld.
- Voldoende tijd (doorlooptijd drie à vijf maanden).
- Voldoende onderzoeksondersteuning.
- Draagvlak voor uitvoering (intern bij de eigen instelling; extern bij de betrokkenen uit het uitgaanscircuit).
- Ondersteuning vanuit de gemeente (noodzakelijk!).

Go/no go

Na de toetsing aan de randvoorwaarden, wordt besloten om wel of niet door te gaan met de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs: de *go/no go*-beslissing. Wanneer aan één of meerdere van de randvoorwaarden niet is voldaan, kan men beter voor een andere onderzoeksmethodiek kiezen. Het is aan de initiatiefnemers van de Scanner en het projectteam om deze beslissing te nemen.

Bepalen doel, doelgroep en uitgaanssetting

Doel, doelgroep en uitgaanssetting worden bepaald op basis van een geconstateerd probleem of een gerichte vraag. Het doel van de Scanner zoals in deze handleiding beschreven is driedig:

- Inzicht krijgen in de lokale situatie met betrekking tot alcohol en drugs in het uitgaanscircuit.
- Mogelijkheden voor preventie verkennen.
- Draagvlak creëren voor preventie.

In deze opstartfase van het project is een goede afbakening van doelgroep en uitgaanssetting van groot belang. Gaat het over jongeren of over alle uitgaanders in een bepaalde regio? Richt je je op alle jongeren of op risicojongeren? Gaat het over bepaalde subculturen van uitgaanders of over het doorsnee uitgaanspubliek? Heeft de Scanner betrekking op de gehele reguliere horeca of kies je specifiekere settings (zie voorbeelden in het kader hieronder)?

Het advies is om het onderzoek zoveel mogelijk af te bakenen. Hoe specifieker de doelgroep, de setting en de middelen worden beschreven, hoe preciezer antwoord kan worden gegeven op de onderzoeksvragen. Dit betekent dat niet op alle vragen antwoord kan worden gegeven. Het is zaak om dit van te voren goed te bespreken met de opdrachtgever.

Voorbeelden doelgroepen en uitgaanssettings van de Scanner

Doelgroepen:

- Jongeren tussen 15 en 25.
- Alle uitgaanders in een bepaald gebied.
- Minderjarige jongeren.

Voorbeelden van uitgaanssetting:

- De gehele reguliere horeca.
- Horeca in centrum van een stad.
- Een bepaalde 'scene' in het uitgaansleven (r&b, hiphop, et cetera).
- Grote discotheken met regiofunctie.
- Eenmalige evenementen in de horeca.

De Scanner kan ook worden gebruikt als uitgangspunt voor de invoering van een preventiebeleid in één enkele horecagelegenheid of discotheek. Je kunt er inzicht mee verkrijgen in de schade die optreedt als gevolg van middelengebruik in die gelegenheid. Op grond van dat inzicht kunnen adequate maatregelen worden genomen om dergelijke schade te voorkomen of te beperken.

Operationaliseren van doel- en vraagstellingen van het onderzoek

We onderscheiden twee typen onderzoek: praktijkgericht onderzoek en fundamenteel onderzoek. De Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs wordt gebruikt voor praktijkgericht onderzoek, waarbij het erom gaat kennis te verkrijgen over de problematiek rond uitgaanders en uitgaansdrugs in een bepaalde lokale situatie, en over de bestaande en nieuwe interventiemogelijkheden in die lokale situatie.

Aan iedere goede operationalisering van vraag- en doelstelling gaat een duidelijke afbakening van doel, doelgroep en setting van de Scanner vooraf, zoals hierboven is beschreven. Vervolgens gaan we preciezer omschrijven wat we willen weten: het operationaliseren van de doel- en vraagstellingen. Hoe preciezer die omschrijving, hoe verfijnder de onderzoeksinstrumenten kunnen worden samengesteld en des te toegespitster de conclusies en aanbevelingen zullen zijn. Het operationaliseren is een taak van het pro-

jectteam, maar wissel ook van gedachten hierover met bepaalde sleutelfiguren en betrek ook de klankbordgroep erbij. In het kader hieronder staan voorbeelden van operationele doel- en vraagstellingen, afkomstig uit de pilots.

Voorbeelden van operationalisatie doel- en vraagstellingen

Doelstellingen:

- Het verkrijgen van een empirisch gefundeerd inzicht in de aard en omvang van het gebruik van uitgaansdrugs door jongeren en jongvolwassenen binnen de reguliere horeca in het centrum van Amersfoort.
- Het verkrijgen van inzicht in de invloed van de verschillende settings op dit gebruik.
- Het verkennen van de rol die uiteenlopende partijen kunnen vervullen in het preventiebeleid in Amersfoort.

Vraagstellingen:

- In welke mate is er in de reguliere horeca sprake van het gebruik van uitgaansdrugs door jongeren en jongvolwassenen?
- In welke mate ontstaan hierdoor problemen en welke factoren spelen hierbij een rol?
- Wat is de visie van betrokken instanties, horecaondernemers en uitgaanders met betrekking tot gebruik, beleid en preventie?
- Welke elementen (zoals voorlichtingsactiviteiten, regelgeving, voorzieningen) dienen deel uit te maken van een gemeentelijk preventiebeleid?
- Welke behoefte aan ondersteuning bestaat er bij de betrokken instanties, horecaondernemers en uitgaanders aan de totstandkoming en uitvoering van een gemeentelijk preventiebeleid?

Effectieve preventie is vaak een combinatie van voorlichting, voorzieningen en beleidsmaatregelen. Ons advies is om goed in kaart te brengen in welke mate horecagelegenheden en de gemeente een actief alcohol- en drugsbeleid hebben, waar dit uit bestaat, in hoeverre het horecapersoneel deskundig is en welke voorzieningen al getroffen zijn (bijvoorbeeld om rijden onder invloed tegen te gaan of de veiligheid tijdens het uitgaan te verhogen). De te ontwikkelen preventieactiviteiten zouden daarop moeten aansluiten.

Voorlopig onderzoeksplan opstellen

Hoofdstuk 4 van deze handleiding beschrijft de verschillende methoden van onderzoek op basis waarvan een voorlopig onderzoeksplan tot stand komt. Zo'n onderzoeksplan beschrijft de doel- en vraagstellingen, de inhoud van de instrumenten en de methode van dataverzameling.

Voordat men het veld ingaat om de gegevens te verzamelen, is een startbijeenkomst met de klankbordgroep noodzakelijk om de plannen te bespreken. De klankbordgroep ontvangt ter voorbereiding op de startbijeenkomst de operationele doel- en vraagstellingen en het voorlopige onderzoeksplan.

Startbijeenkomst (veldwerk)

De startbijeenkomst hoeft niet de eerste keer te zijn dat de klankbordgroep bij het project betrokken is. Als de samenstelling snel rond is, zal consultatie al in een eerder stadium plaatsgevonden hebben. Deze bijeenkomst gaat aan het begin van het veldwerk vooraf. De klankbordgroep geeft commentaar op de inhoud van de instrumenten, de methode van dataverzameling en adviseert over de selectie van de sleutelfiguren. Men stelt ook de belangrijkste verdere overlegmomenten vast. Afhankelijk van de beschikbare tijd

worden bijeenkomsten gepland. In ieder geval moet een slotbijeenkomst worden belegd waar de resultaten worden besproken.

Aanpassen onderzoeksplan

Op basis van de aanbevelingen van de klankbordgroep wordt het onderzoeksplan aangepast.

3.2 Onderzoeksfase

Voorbereiding op het onderzoek

Het onderzoek bestaat, zoals eerder vermeld, uit een combinatie van verschillende onderzoeksmethoden. Voordat begonnen wordt met het maken van de onderzoeksinstrumenten (vragenlijst, interviewprotocol en observatiescoreformulieren) is het handig als de meest relevante beleidsdocumenten zijn bestudeerd. Begin bijtijds met de selectie van de sleutelfiguren en het bepalen van de methode en steekproef van het vragenlijst-onderzoek. Voor de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs zijn een aantal instrumenten ontwikkeld die als basis voor het onderzoek gebruikt kunnen worden. In hoofdstuk 4 worden de methoden inhoudelijk en methodisch beschreven. Op basis hiervan kan het onderzoek volledig worden uitgevoerd. Het projectteam kan echter ook vragen toevoegen of weglaten.

Uitvoering veldwerk

Nadat overeenstemming is bereikt over de vraagstellingen van het onderzoek en de instrumenten die zijn ontwikkeld, kan de uitvoering van het veldwerk beginnen. Met behulp van hoofdstuk 4 en de bijlagen kan een procedure voor het veldwerk worden ontwikkeld.

3.3 Analyse en rapportage

Triangulatie, resultaten en conceptrapportage

De resultaten van het documentenonderzoek, de interviews, de enquête en de observaties worden door het Scanner-projectteam verwerkt tot een eerste conceptrapportage waaruit voorlopige conclusies worden getrokken. Door de uitkomsten van de verschillende onderzoeken bij elkaar te brengen en een vergelijking te maken van de richting waarin de resultaten gaan (deze methode wordt triangulatie genoemd), is een redelijk betrouwbaar antwoord te vinden op de onderzoeksvragen. Hoofdstuk 5 geeft aan hoe je de resultaten naar conclusies en aanbevelingen kunt vertalen.

Bespreken voorlopige conclusies met de doelgroep (uitgaande jongeren)

De belangrijkste conclusies van de conceptrapportage worden met de doelgroep uitgaanders besproken met behulp van focusgroepen. Daarin staan de volgende vragen centraal:

- Herkennen de jongeren zich in de conclusies?
- Zijn er aanvullingen op te geven?
- Wat moet er aan preventie worden gedaan; wat zijn volgens de jongeren zinvolle preventieactiviteiten?

Slotbijeenkomst: bespreken resultaten met klankbordgroep

De inzichten uit de focusgroep worden in de rapportage verwerkt. Het projectteam formuleert op basis van de onderzoeksresultaten eerste aanbevelingen voor preventieactiviteiten in het uitgaanscircuit. De rapportage van het onderzoek en de voorlopige aanbevelingen worden met de klankbordgroep besproken. Ook komt het vervolgtraject aan de

orde: Wordt de klankbordgroep opgeheven? Of lijkt het nuttig om structureel te blijven samenwerken, bijvoorbeeld in het kader van een latere beleidsevaluatie of de implementatie van andere *Uitgaan, Alcohol en Drugs*-interventies?

Eindrapport

Het eindrapport met de door de klankbordgroep gedragen aanbevelingen wordt aan de gemeente aangeboden, eventueel met een persconferentie.

Preventie

Op basis van de resultaten van de Scanner *Uitgaan, Alcohol en Drugs* wordt door de initiatiefnemers in overleg met de klankbordgroep besloten om wel of niet over te gaan tot bepaalde preventieactiviteiten.

Afsluiting?

In principe is de Scanner *Uitgaan, Alcohol en Drugs* nooit afgesloten. Als tot preventieacties wordt overgegaan, is regelmatige monitoring van gebruik en problemen met behulp van de Scanner een manier om de acties te evalueren. Wanneer er geen reden tot actie gevonden wordt, is het signaleren van trends in *uitgaan* en *alcohol- en drugsgebruik* een belangrijke reden om regelmatig een nieuwe Scanner uit te voeren. De eerste Scanner kost wat betreft organisatie, tijd en financiële middelen de meeste inspanningen. Hoe meer ervaring men opdoet met het instrument, hoe gunstiger de kosten-batenbalans uitvalt.

3.4 Variaties op het stappenplan

Hoewel we aanbevelen om de gehele Scanner uit te voeren als start en onderbouwing van een preventiebeleid, is het in sommige situaties wellicht niet mogelijk om de Scanner *Uitgaan, Alcohol en Drugs* volledig volgens het stappenplan uit te voeren. Er kan te weinig geld zijn, te weinig tijd, het blijkt onmogelijk om voldoende draagvlak te creëren voor het uitvoeren van het project of men wil alleen onderzoek uitvoeren zonder daar direct preventieactiviteiten aan te koppelen.

Daarom beschrijven we een aantal variaties op het stappenplan. We geven aan wat de beperkingen zijn van de verschillende opties. In de regel geldt dat het beeld minder betrouwbaarder wordt als er van minder data- en onderzoeksbronnen gebruik wordt gemaakt. De resultaten worden indicatiever en er kunnen minder stellige conclusies getrokken worden.

Sterke focus op interviews

Het belangrijkste uitgangspunt van de Scanner *Uitgaan, Alcohol en Drugs* is om een betrouwbaar kwalitatief beeld van een situatie te krijgen door informatie te verzamelen vanuit verschillende databronnen. De databronnen worden als 'cross check' gebruikt om 'het waarheidsgehalte' te toetsen. Door daarnaast te werken met verschillende onderzoeksmethoden kan het beeld nog betrouwbaarder worden. De interviews vormen de kern van de Scanner. Je zou het onderzoek volledig kunnen focussen op de interviews. Het beeld is dan minder compleet doordat de observaties en vragenlijstgegevens ontbreken, maar waarschijnlijk wel voldoende om zicht te krijgen op de belangrijkste onderzoeksvragen van de Scanner.

Mits je voldoende interviews uitvoert met de doelgroep en de sleutelfiguren, en je deze interviews bovendien zorgvuldig voorbereidt en uitvoert, resulteert een sterke focus op interviews in een redelijk betrouwbaar kwalitatief beeld van de situatie.

Vragenlijstonderzoek

Vragenlijstonderzoek en observaties worden uitgevoerd om het beeld uit de interviews completer te maken en om de informatie verkregen uit de interviews door middel van een andere onderzoeksmethodiek te controleren. Uiteraard kan men er voor kiezen om alleen vragenlijstonderzoek uit te voeren. Dat is echter alleen zinvol wanneer dit onderzoek goed en gedegen wordt opgezet en uitgevoerd. Er moet aandacht zijn voor representativiteit, goede en valide meetinstrumenten, voldoende respons en het vinden van de juiste respondenten. De respondenten moeten een goede afspiegeling vormen van de doelgroep qua leeftijd, geslacht, etniciteit, opleidingsniveau en subcultuur.

Hou er rekening mee dat het opzetten van een representatief vragenlijstonderzoek veel onderzoekskundigheid, geld en tijd kost. Als er binnen de projectgroep onvoldoende expertise is om het vragenlijstonderzoek degelijk op te zetten en uit te voeren, adviseren we om ofwel dit uit te besteden, ofwel de inspanningen te concentreren op onderzoeksmethodieken die wel goed uitvoerbaar zijn. Niemand is gebaat bij een slecht opgezet vragenlijstonderzoek. Cijfers hebben in het algemeen veel impact en beleidsmakers zien ze graag, maar onbetrouwbare cijfers kunnen tot de verkeerde conclusies, aanbevelingen en acties leiden.

Focusgroepen

In het stappenplan van de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs vormen de focusgroepen een relevante aanvulling op de andere onderzoeksmethoden. Met behulp van focusgroepen worden de conclusies getoetst bij de doelgroep. Als door tijd- en/of geldgebrek deze stap niet kan worden uitgevoerd, is het echter geen onoverkomelijk bezwaar om tot betrouwbare conclusies te komen.

Uitbesteden onderzoek

Het is mogelijk om een onderzoeksbureau de opdracht te geven om de situatie in kaart te brengen. Hieronder noemen we een aantal mogelijke partners om dit onderzoek uit te voeren:

- Trimbos-instituut: Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs
- Bonger Instituut voor Criminologie (Universiteit van Amsterdam): Antenne
- IVO-Rotterdam: Quick scan
- Bureau Intraval: Quick scan

Scanner, Quick scan, Antenne-onderzoek en RAR zijn verschillende benamingen voor een vergelijkbare onderzoeksmethodiek, die in de kern het doel heeft om op een kwalitatieve manier inzicht te krijgen in problematiek rondom middelengebruik.

Vergelijkend onderzoek

Als een gemeente het belangrijk vindt om vergelijkingen met andere steden te maken, adviseren we om daarin terughoudend te zijn. De opzet van de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs maakt het moeilijk om resultaten van verschillende onderzoeken te vergelijken, omdat de vraagstellingen, de doelgroepen, de uitgaanssettings en de methode van data-verzameling kunnen verschillen.

4 Methoden van onderzoek

	Methoden van onderzoek	<i>Blz.</i>
4.1	Literatuuronderzoek	27
4.2	Interviews met sleutelfiguren	28
4.2.1	Selectie sleutelfiguren	28
4.2.2	Domeinen voor selectie	29
4.2.3	Het interviewprotocol	30
4.2.4	Verwerking en rapportage interviews	32
4.3	Vragenlijstonderzoek uitgaanders	33
4.3.1	Opzet vragenlijst	33
4.3.2	Bepalen methode en steekproef uitgaanders	34
4.3.3	Voor- en nadelen methoden van vragenlijstonderzoek	36
4.3.4	Tips voor de uitvoering van het vragenlijstonderzoek	37
4.3.5	Verwerking en rapportage	38
4.4	Observaties tijdens het uitgaan	38
4.4.1	Observatieprotocollen	39
4.4.2	Rapportage	40
4.5	Focusgroepen met de doelgroep	40
4.5.1	Focusgroepen als methode	40
4.5.2	Focusgroepgesprekken organiseren	40

4.1 Literatuuronderzoek

Voordat de onderzoeker daadwerkelijk het ‘eigen’ veld in gaat, is een analyse van relevante onderzoeks- en beleidsgegevens van belang. Als dit niet vooraf mogelijk is, wordt de documentenanalyse naast het andere onderzoek opgezet en uitgevoerd. Via documentenanalyse wordt bekeken wat al bekend is over het onderzoeksveld. Er wordt bijvoorbeeld nagegaan wat het gemeentelijk beleid rond drugs behelst, wat al bekend is over alcohol- en drugsgebruik in de regio en de gezondheidsrisico's en andere problemen die hiermee samenhangen, welke interventieactiviteiten al in het uitgaanscircuit worden gedaan en welke samenwerkingsinitiatieven er eventueel al bestaan. Sommige gemeenten hebben een convenant met de horeca. Het is belangrijk om te weten wat hierin is afgesproken.

Instanties waar deze documenten kunnen worden opgevraagd zijn: de gemeente, de GGD (epidemiologische gegevens en gegevens over gezondheidsrisico's), de regionale instelling voor verslavingszorg, ziekenhuizen (registratie van alcohol- en drugserelateerde eerstehulpgegevens), de plaatselijke afdelingen van brancheorganisaties van de horeca (bijvoorbeeld Koninklijke Horeca Nederland) en de politie.

Daarnaast is het raadzaam om online te zoeken naar alcohol- en drugserelateerde problemen in de regio.

De documentenanalyse geeft aangrijpingspunten voor de vraagstelling van het onderzoek, kan informatie opleveren over wie er bij het project betrokken moet worden en kan ook de input opleveren voor keuzes wat betreft de veldobservaties, de selectie van sleutelfiguren voor de interviews, de doelgroep en de setting. Stel vooraf aan het documen-

tenonderzoek vragen op waarop je antwoorden zoekt. Dit helpt bij het screenen van de documenten en het opslaan en ordenen van de informatie.

Op basis van het documentenonderzoek breng je in kaart wat het gemeentelijk beleid is rond alcohol en drugs, wat er al bekend is over de problematiek en welke acties de verschillende betrokken instanties reeds ondernemen.

4.2 Interviews met sleutelfiguren

Interviewen kunnen we omschrijven als het systematisch stellen van vragen en nauwkeurig luisteren naar de antwoorden die de respondenten geven. In exploratief onderzoek zoals de Scanner, is het interviewen van goed gekozen sleutelfiguren de meest effectieve manier van dataverzameling. Interviews leveren meningen en inzichten op en daarnaast wordt een start gemaakt met het creëren van een netwerk dat de implementatie van toekomstige interventies vergemakkelijkt.

De Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs maakt gebruik van semi-gestructureerde interviews. Bij dit type interview wordt een vooraf vastgestelde vragenlijst gehanteerd, waarvan in principe alle vragen aan bod moeten komen. De respondent heeft de mogelijkheid om in zijn of haar eigen bewoordingen antwoord te geven op de vragen. Indien gewenst kan een aantal vragen met gesloten antwoordcategorieën worden opgenomen.

4.2.1 Selectie sleutelfiguren

De basisgedachte achter de selectie van sleutelfiguren die bij het onderzoek betrokken worden, is dat er verschillende 'partijen' zijn als het gaat om middelengebruik van jongeren. Sleutelfiguren zijn personen die specifieke, relevante informatie kunnen verschaffen over de doelgroep, het probleem of de situatie. Ze worden geraadpleegd als informant om vanuit hun specifieke invalshoek een beeld te geven van jongeren en uitgaansdrugs. Sleutelfiguren die voor de Scanner relevant zijn beschikken over bepaalde *inside*-informatie en moeten een beeld kunnen geven van de meest actuele ontwikkelingen in het uitgaansgedrag van jongeren (zie criteria in het kader hieronder). De selectie van sleutelfiguren moet bij voorkeur zo breed mogelijk zijn. In paragraaf 4.2.2 wordt weergegeven uit welke groepen (domeinen) sleutelfiguren geselecteerd kunnen worden. Het verdient zeker aanbeveling om een aantal jongeren te interviewen uit de 'scene' en indien mogelijk een dealer van uitgaansdrugs.

Criteria sleutelfiguren

- Betrokken zijn bij problematiek rond middelengebruik in het uitgaanscircuit.
- Een goed overzicht over de lokale situatie hebben.
- Beschikken over de kennis om de belangrijkste vragen te kunnen beantwoorden.
- Invloedrijk zijn binnen hun 'groep' (in verband met implementatie van preventieactiviteiten).
- Met een zekere distantie een beschrijving kunnen geven van wat de situatie is rondom middelengebruik in het uitgaanscircuit.

4.2.2 Domeinen voor selectie

Horecapersoneel

Door gesprekken te voeren met personen die werkzaam zijn in de horeca, kun je inzicht krijgen in het gebruik van alcohol en drugs in en buiten horecagelegenheden in een bepaald uitgaansgebied. Je kunt met verschillende personen interviews houden: eigenaren van horecagelegenheden, barpersoneel, portiers en ander beveiligingspersoneel. Ieder van deze personen kan inzicht geven in een specifiek aspect van alcohol- en drugsgebruik tijdens het uitgaan. Zo beschikken portiers bijvoorbeeld over informatie over het deurbeleid, in beslag genomen drugs, personen die geweigerd worden omdat ze duidelijk onder invloed zijn, en bij welke onregelmatigheden in en buiten de discotheek ze ingeschakeld worden. Barpersoneel is een bron van informatie over het alcoholgebruik, drugsgebruik en de incidenten die zich in de gelegenheid voordoen. Met de eigenaren kun je praten over het beleid rond uitgaansdrugs en over wat de horecagelegenheid kan bijdragen aan het lokale preventiebeleid met betrekking tot middelengebruik. Vergeet ook de schoonmakers en het toiletpersoneel niet. Ook zij kunnen relevante informatie verschaffen, bijvoorbeeld of er ampullen of wietzakjes zijn gevonden. Tijdens een observatie zou je bijvoorbeeld een kort gesprekje kunnen aangaan met een toiletjuffrouw.

Registratie

Uit het literatuuronderzoek zal blijken of er regionale registraties beschikbaar zijn van alcohol- en drugsgerelateerde ongevallen. Als er registraties bestaan, kun je hierover verder praten met de daarvoor verantwoordelijke instanties. Bij gebrek aan registratie kun je door middel van interviews met bijvoorbeeld eerstehulpartsen, eerstehulp- en ambulanceverpleegkundigen een beeld proberen te krijgen van de alcohol- en drugsgerelateerde ongevallen tijdens het uitgaan.

DIMS

Het Drugs Informatie Monitoring Systeem (DIMS) verzamelt informatie over het aanbod en de samenstelling van illegale uitgaansdrugs in Nederland. Het spoort gevaarlijke monsters op en kan, wanneer dat noodzakelijk is, via het landelijk DIMS-netwerk actie ondernemen. Het DIMS rapporteert onder andere aan het ministerie van VWS. Voor de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs kan de onderzoeker een interview plannen met een lokale deelnemer aan het DIMS-netwerk. In bijna alle gevallen is dat een instelling voor verslavingszorg. Hierdoor krijg je een beeld van het aanbod van illegale drugs in de regio. Op de website www.trimbos.nl is meer informatie te vinden over het DIMS en via www.drugs-test.nl zijn in het DIMS jaaroverzicht de lokale deelnemers aan het landelijke netwerk te vinden.

Jeugd- en jongerenwerk

Bij het jeugd- en jongerenwerk kan meer informatie verkregen worden over verschillende groepen jongeren waar het jeugd- en jongerenwerk mee te maken krijgt (bijvoorbeeld hangjongeren, supportergroepen). Door middel van het interview probeer je eveneens inzicht te krijgen in de leefwereld van de verschillende groepen jongeren en wat het gebruik van alcohol en andere drugs voor deze jongeren betekent.

Uitgaanders

De belangrijkste informatiebron over het gebruik van alcohol en drugs zijn de uitgaanders zelf. Door middel van het vragenlijstonderzoek kun je een zo betrouwbaar mogelijk representatief beeld krijgen van hun middelengebruik. In de interviews kan met een aantal uitgaanders dieper worden ingegaan op hun motieven om middelen te gebruiken en op de ontwikkelingen in middelengebruik die zij zelf waarnemen in het uitgaanscircuit.

Als het om deze laatste informatie gaat, treden ze dus op als informanten voor hun groep. In dit verband kan ook doorgevraagd worden naar het gedrag van de vriendenclub en de invloed die vrienden hebben op het eigen gedrag. Ook kan gevraagd worden welke afspraken vrienden maken over vervoer en wat ze doen als iemand te veel heeft gebruikt.

Politie

De politie kan informatie verschaffen over de incidenten tijdens het uitgaan, locaties waar wordt ingedronken, welke ontwikkelingen ze waarnemen met betrekking tot middelengebruik, welke cafés en bars veel problemen geven en welke soorten en hoeveelheden drugs in beslag genomen worden. Daarnaast kan met politiefunctionarissen worden besproken welke preventiemaatregelen ze zinvol en haalbaar vinden en welke ze zelf ondernemen. Vraag ook welke afdelingen van de organisatie erbij betrokken zijn.

Dealers

Wellicht controversieel, maar om meer zicht te krijgen in de relatie tussen vraag en aanbod van drugs is het aan te bevelen om met een of meer drugsdealers te spreken. Het spreekt vanzelf dat er een goede vertrouwensrelatie met een dealer moet zijn wil een dergelijk gesprek überhaupt kunnen plaatsvinden. Dit onderstreept eens te meer het belang om een straathoek- of een preventieprofessional in het projectteam van de Scanner op te nemen.

Personeel uit smart- of coffeeshop

Met personeel uit een smart- of coffeeshop kan besproken worden in welke mate, door wie en waar hun producten gebruikt worden. Ga specifiek in op het gebruik van producten uit smart- of coffeeshop in de reguliere horeca.

4.2.3 Het interviewprotocol

Een deel van het interviewprotocol zal voor alle sleutelfiguren hetzelfde zijn, namelijk de vragen die betrekking hebben op trends in drugsgebruik en gesignaleerde problemen. Een ander deel varieert of is uniek per sleutelfiguur. We bespreken hieronder de opbouw van het interviewprotocol dat betrekking heeft op het algemene deel van het interview. Bijlage 1 geeft een uitwerking van het interview in concrete voorbeeldvragen per onderdeel van het protocol, inclusief voorbeeldvragen voor het unieke deel van het interview.

Leg in een duidelijke introductie het doel van het onderzoek uit en de reden waarom de respondent is benaderd. Verwerk de volgende punten:

- Het interview vindt plaats in het kader van onderzoek naar het middelengebruik in het uitgaanscircuit.
- Interviews worden gehouden met verschillende betrokken partijen in het uitgaanscircuit.
- Belangrijkste doelen onderzoek: (1) inzicht krijgen in het gebruik van alcohol en drugs tijdens het uitgaan en (2) ingangen vinden voor preventie van riskant middelengebruik in het uitgaanscircuit.
- Iedereen moet vrijuit en vertrouwelijk kunnen praten. Informatie wordt dus absoluut vertrouwelijk behandeld.
- Uitspraken van gebruikende jongeren of van discotheekeigenaren zullen nooit tegen hen gebruikt worden! In de rapportage zullen uitspraken niet naar individuen of gelegenheden te herleiden zijn (tenzij dit met de geïnterviewde anders afgesproken wordt).
- Aantekeningen en opnamen van het gesprek worden na gebruik vernietigd.

- A. *Achtergrondinformatie respondent*- leeftijd, geslacht, functie.
- B. *Uitgaan in de regio* – Aan de respondent wordt gevraagd om het uitgaansleven in de stad of regio kort te beschrijven. Laat de respondent de uitgaanssetting en de uitgaanders beschrijven. Vraag de respondent ook specifiek naar de positieve kanten van het uitgaan in de stad of regio. Is er iets bekend over settings waar drugs gebruikt worden en welke dat zijn?
- C. *Alcoholgebruik voor, tijdens en na het uitgaan* – Aan de respondent wordt gevraagd om een indruk te geven van het alcoholgebruik voor en tijdens het uitgaan van de doelgroep van het onderzoek. Ook wordt aan de respondent gevraagd waar het gebruik van alcohol en drugs plaatsvindt en met wie.
- D. *Drugsgebruik voor, tijdens en na het uitgaan* – Gevraagd wordt naar het gebruik van drugs voor, tijdens en na het uitgaan.
- E. *Determinanten van middelengebruik tijdens het uitgaan* – Eventueel kun je aan de respondent vragen wat volgens hem of haar de belangrijkste redenen zijn voor uitgaanders om alcohol en drugs te gebruiken.
- F. *Problemen door middelengebruik tijdens het uitgaan* – Aan de respondent wordt gevraagd wat de belangrijkste problemen zijn die met het gebruik van alcohol en andere drugs samenhangen. Voorbeelden van problemen zijn: agressie, gezondheidsrisico's, out gaan, flippen, oververhitting, (verkeers)ongevallen, vandalisme, criminaliteit, aanranding/verkrachting, onveilig seksueel gedrag.
- G. *Risicogroepen* – Aan de hand van vragen hierover wordt dieper in gegaan op bepaalde risicogroepen in het uitgaanscircuit.
- H. *Preventie van riskant middelengebruik in het uitgaanscircuit* – Bij de sleutelfiguren wordt geïnventariseerd welke preventiemogelijkheden ze zien om riskant c.q. overmatig gebruik te voorkomen of te beperken. Ook wordt ingegaan op de win-winsituatie voor alle betrokken partijen in het uitgaanscircuit. Aan de sleutelfiguur wordt ook gevraagd waar het goed gaat en hoe men denkt dat het komt. Welke voorzieningen zijn er op uitgaanslocaties om de schade door middelengebruik te beperken?
- I. Vraag verder naar alles wat de respondent van belang vindt om nog te vertellen met betrekking tot uitgaan, alcohol en drugs.

Braam, Verbraeck & Trautmann (2002) geven tips voor de uitvoering van semi-gestructureerde interviews. Deze tips zijn ook voor de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs zeer relevant. We hebben ze daarom hieronder bijna integraal overgenomen.

Tips bij de uitvoering van semi-gestructureerde interviews

- Arriveer tijdig op de plaats waar het interview plaats zal vinden. Ga na of de locatie rustig genoeg is en of je niet gestoord zult worden (bijvoorbeeld door het binnenlopen van anderen of door de telefoon).
- Als een cassette recorder wordt gebruikt, zorg er dan voor dat je reservebatterijen en extra tapes hebt.
- Introduceer jezelf (en eventueel anderen) aan de respondent en leg uit wat het doel van het onderzoek is. Benadruk dat alle gegevens vertrouwelijk behandeld zullen worden en dat anonimiteit gewaarborgd is. Leg duidelijk uit dat de persoon is geselecteerd vanwege zijn of haar expertise en dat de kennis, ervaringen en opinies van de respondent belangrijke informatie vormen voor dit onderzoek en voor op te zetten preventieactiviteiten.

- Stel de vragen op een duidelijke en simpele manier. Geef de respondenten tijd om na te denken en te spreken.
- Gevoelige onderwerpen kunnen geïntroduceerd worden door eerst aan te geven hoe anderen erover denken. Vervolgens nodig je de respondent uit om hier kritisch commentaar op te geven.
- Het herhalen van de antwoorden van de respondent in diens eigen bewoordingen is een goede manier om te 'checken' of je het antwoord goed begrepen hebt. Als je een antwoord onduidelijk vindt of je begrijpt het echt niet, vraag dan om verduidelijking.
- Toon jezelf een goede luisteraar en vraag 'waarom' en 'hoe'.
- Als een interview langer duurt dan gepland, informeer dan of de respondent ermee instemt dat het langer gaat duren.
- Verzamel altijd demografische gegevens, zoals achtergrond, functie, relatie tot het onderwerp (jongeren en alcohol en uitgaansdrugs).
- Vat op het einde van het interview de belangrijkste punten nog eens samen. Vraag aan de respondent of je samenvatting klopt en of er nog verdere vragen of opmerkingen zijn.
- Vraag aan de respondent of hij/zij nog iets wil toevoegen aan de besproken onderwerpen.
- Vraag de respondent of hij/zij andere mensen kent met kennis over het onderwerp.
- Dank de respondent voor zijn of haar bijdrage en vertel wat er met de resultaten gaat gebeuren. Vraag of hij/zij daarvan op de hoogte gehouden wil worden.

4.2.4 Verwerking en rapportage interviews

Interviewgegevens verwerken is tijdrovend en er bestaat niet één standaardmanier om interviews te verwerken. De globale werkwijze geven we in deze handleiding aan, voor meer gedetailleerde informatie verwijzen we naar Swanborn (1997) of Braam, Verbraeck & Trautmann (2002).

- In het algemeen geldt: als de vragenlijst of het interviewprotocol systematisch is opgesteld, dan gaat het verwerken sneller.
- Interviews worden doorgaans woordelijk uitgewerkt. Kost dit te veel tijd, dan kun je ervoor kiezen om met analyseschema's te werken waarin je de antwoorden kort samenvat (voorbeelden in bijlage 2).
- Vervolgens geef je per vraag kort weer wat de mening is van de respondent.
- Maak per vraag een vergelijking van de antwoorden van de verschillende sleutelfiguren (zie bijlage 2).
- Kan er een duidelijke conclusie getrokken worden per vraag op basis van de antwoorden van de verschillende sleutelfiguren of komt er een gedifferentieerd beeld naar voren?
- Het interview bestaat uit vragen die aan iedere sleutelfiguur gesteld kunnen worden, plus een uniek deel speciaal voor een bepaalde sleutelfiguur. Van het unieke deel van het interview wordt een korte samenvatting gegeven met de belangrijkste conclusies.
- De systematisch verwerking van een interview kost ongeveer drie à vier uur.

Na verwerking van alle interviews wordt een rapportage opgesteld waarin de belangrijkste overeenkomsten en verschillen tussen de sleutelfiguren wordt weergegeven. Het projectteam trekt op basis hiervan voorlopige conclusies met betrekking tot de operationele onderzoeksvragen.

4.3 Vragenlijstonderzoek uitgaanders

Ter voorbereiding op het vragenlijstonderzoek onder uitgaanders moeten een vragenlijst en een procedure voor het onderzoek worden opgesteld.

4.3.1 Opzet vragenlijst

De lijst die door Riper en Korf is ontwikkeld voor de pilotprojecten in Arnhem en Amersfoort vormt de basis voor de in bijlage 3 gepresenteerde vragenlijst. Omdat de vragenlijst gestandaardiseerde vragen bevat om de prevalentie van alcohol en drugsgebruik te meten, kunnen de resultaten van het vragenlijstonderzoek vergeleken worden met landelijke cijfers (bijvoorbeeld te vinden op www.trimbos.nl). Met deze vergelijkingen moeten we echter heel voorzichtig omgaan, want de gegevens zijn niet onder vergelijkbare omstandigheden verzameld en de steekproeven zijn niet vergelijkbaar. Het is beter om de gegevens van het vragenlijstonderzoek te beschouwen als aanvulling op de interviews. Globaal geeft het vragenlijstonderzoek een beeld van de middelen die gebruikt worden, de mate waarin deze in het betreffende uitgaansgebied gebruikt worden en de schade die het gebruik voor het individu oplevert.

Bijlage 3 geeft een voorbeeld van een vragenlijst die gebruikt zou kunnen worden voor het lokale onderzoek. De lijst bevat de volgende onderdelen:

- A. *Achtergrondgegevens* - Met behulp van deze vragen worden het geslacht, de leeftijd, de woonplaats en het opleidingsniveau vastgelegd.
- B. *Uitgaan in het algemeen* - Aan de hand van deze vragen wordt een beeld verkregen van het uitgaansgedrag van de respondent.
- C. *Gebruik genotmiddelen algemeen* - Deze vragen geven een beeld van de van *life-time* prevalentie ('ooitgebruik') en de 'laatste maand-prevalentie' (recent gebruik) van het gebruik van tabak, alcohol en de belangrijkste uitgaansdrugs.

Toelichting bij C

Een indicatie voor overmatig alcoholgebruik is zwaar drinken. Voor mannen wordt hieronder verstaan het minimaal eens per week drinken van zes of meer glazen alcohol bij een drinkgelegenheid en voor vrouwen het minimaal eens per week drinken van vier of meer glazen alcohol bij een drinkgelegenheid. Zwaar drinken wordt ook wel 'binge-drinken' genoemd. Het geeft een indicatie van het drinken van grote hoeveelheden alcohol in één keer. Ook de cijfers voor zwaar of binge-drinken kunnen met de landelijke cijfers vergeleken worden. Ook hier geldt dat voorzichtig omgesprongen moet worden met vergelijken, omdat methode van onderzoek, steekproefgrootte en doelgroepen niet matchen.

Wat betreft drugsgebruik bestaan er geen algemeen aanvaarde definities van overmatig gebruik tijdens het uitgaan. Het projectteam en de klankbordgroep zullen de beschikbare cijfers zelf moeten interpreteren.

- D. *Uitgaan op specifieke uitgaansavond/nacht* - Door middel van deze vragen wordt het uitgaansgedrag van de respondent op een specifieke uitgaansavond/nacht in kaart gebracht. Dit kan bijvoorbeeld door te vragen naar de avond waarop de vragenlijst aan de respondent werd uitgedeeld of de respondent de meest recente uitgaansavond/nacht te laten beschrijven.
- E. *Gebruik genotmiddelen op specifieke uitgaansavond/nacht* - Door middel van deze vragen wordt in kaart gebracht welke genotmiddelen de respondent heeft gebruikt op die specifieke avond/nacht en hoeveel van deze genotmiddelen men gebruikt heeft. Er wordt in kaart gebracht wat gebruikt wordt:

4. METHODEN VAN ONDERZOEK

- Voor het uitgaan.
 - Tijdens het uitgaan.
 - Na het uitgaan.
- F. *Uitgaven voor genotmiddelen* - Deze vragen geven een indicatie voor de maandelijkse uitgaven aan genotmiddelen.
- G. *Risikant gebruik van alcohol en andere drugs* - Het gaat hier niet over de hoeveelheid die gebruikt wordt (zie onderdeel C van de vragenlijst) tijdens het uitgaan, maar over de *ervaren gevolgen* van te veel gebruik. Door middel van deze vragen kan worden nagegaan in hoeverre de respondent zelf bepaalde gevolgen van risikant middelengebruik heeft ervaren. De vragen hebben betrekking op:
- Black-outs (achteraf niet meer weten wat er is gebeurd).
 - Out gaan (bewustzijn verliezen).
 - Paniek/angstaanvallen.
 - Agressie.
 - Uitdroging.
 - Oververhitting.
- H. *Incidenten tijdens het uitgaan* - Door middel van deze vragen wordt in kaart gebracht of de respondent wel eens betrokken is geweest bij alcohol- of drugsgerelateerde incidenten. Er zijn vragen over:
- Vernielingen.
 - Vechtpartijen.
 - Verkeersongelukken.
 - EHBO.

4.3.2 Bepalen methode en steekproef uitgaanders

Een survey-onderzoek in het uitgaanscircuit kan op verschillende manieren worden uitgevoerd:

- Vragenlijst met retourenvelop aan uitgaande jongeren meegeven.
- Vragenlijst afnemen tijdens het uitgaan door enquêteur (mondeling of schriftelijk).
- Vragenlijst afnemen tijdens het uitgaan met behulp van laptop.
- Korte vragenlijst afnemen tijdens het uitgaan en een langere vragenlijst later afnemen (schriftelijk, telefonisch of per e-mail).
- Adresgegevens noteren van uitgaande jongeren en later vragenlijst afnemen (schriftelijk, telefonisch of per e-mail).

De belangrijkste keuze betreft of je uitgaanders tijdens het uitgaan wilt enquêteren of dat je de uitgaanders zelf op een later, rustiger tijdstip de vragenlijst wilt laten invullen en terugsturen. In het kader op de volgende bladzijde staan twee methoden van enquêteren beschreven.

Een belangrijk deel van de vragen uit bijlage 3 kan bij iedere methode van enquêteren gebruikt worden. De voorbeeldinstructie van de vragenlijst en de vragen over de specifieke uitgaansavond moeten echter aangepast worden.

Twee enquêtemethoden

Methode 1 - Riper & Korf (2000a): Quick scan Arnhem

Bij drie uitgaansgelegenheden in Arnhem zijn vragenlijsten uitgedeeld aan bezoekers, die zij ingevuld terug konden sturen. De locaties bevonden zich in het centrum van Arnhem en zijn geselecteerd conform de doelgroep van de Scanner: *mainstream* jongeren en jongvolwassenen die uitgaan binnen de reguliere horeca. Het uitdelen van de vragenlijsten gebeurde zo aselekt mogelijk. De vragenlijsten werden uitgedeeld aan uitgaanders die een bepaalde gelegenheid verlieten. Deelname werd gestimuleerd door de verloting van een aantal prijzen, waaronder een hoofdprijs van 250 gulden.

Methode 2 – Jans (2006): Scanner Zaandam

Het onderzoek is gestart met een enquête die is gehouden op twee zaterdagavonden in twaalf horecagelegenheden. Jongeren die uitgaan in Zaandam zijn in de geselecteerde gelegenheden aangesproken met de vraag of zij een vragenlijst over uitgaan in Zaandam wilden invullen. De jongeren hebben de vragenlijst ter plekke ingevuld.

De enquêteurs hebben erop toegezien dat de vragenlijst serieus en zelfstandig is ingevuld en vervolgens weer is ingeleverd. Respondenten kregen voor een ingevulde vragenlijst een consumptiebon. Deze kon op dezelfde avond gebruikt worden in de betreffende gelegenheid. Op deze manier is van 549 jongeren kwantitatieve informatie verkregen over hun uitgaansgedrag, middelengebruik en ervaring die zij hebben met alcohol- en drugsgerelateerde problemen. Tot slot werd hun mening gevraagd over mogelijke preventieve maatregelen.

We adviseren om de vragenlijst bij minimaal tweehonderd uitgaanders af te nemen. Zorg ervoor dat de steekproef zo representatief mogelijk is. Let daarbij op de volgende zaken:

- Uitgaanders moeten vallen binnen de gekozen doelgroep; let hierbij ook op een goede verhouding van de verschillende leeftijdsgroepen.
- Representatieve verhouding jongens en meisjes.
- Representatieve verdeling over de uitgaansgelegenheden waarop de Scanner betrekking heeft.
- Benader nooit meer dan één à twee personen van een groep uitgaanders.

Als je voor een bepaalde methode hebt gekozen, moet de vragenlijst daarop afgestemd worden. Het is daarbij belangrijk om de vragenlijst voor gebruik goed te pretesten bij de doelgroep. Let daarbij op de volgende zaken:

- Is de instructie duidelijk?
- Zijn de vragen duidelijk geformuleerd?
- Wordt de hele vragenlijst ingevuld (vergeet men niet een deel in te vullen)?
- Zijn de doorverwijzingen in de vragenlijst goed?

4.3.3 Voor- en nadelen methoden van vragenlijstonderzoek

Hieronder bespreken we kort een aantal voor- en nadelen van uitdelen van vragenlijsten en het enquêteren tijdens het uitgaan.

Uitdelen van vragenlijsten tijdens het uitgaan

Voordelen:

- Uitdelen kost weinig tijd.
- Uitgaanders zijn snel geneigd om een vragenlijst mee te nemen.
- Kost weinig organisatie tijdens het uitgaan.
- Je kunt veel vragenlijsten uitdelen.
- Invullen kan op een moment dat het de respondent schikt.

Nadelen:

- Vragenlijst kan weggegooid worden of verloren gaan tijdens het verdere uitgaan.
- Respons is relatief laag.
- Met name vrouwen sturen de vragenlijst terug, wat leidt tot minder representatief onderzoek.

Enquêteren tijdens het uitgaan (in combinatie met het toesturen van een vervolgvragenlijst)

Voordelen:

- Leidt tot representatievere steekproef.
- Korte enquête tijdens het uitgaan leidt tot hogere commitment voor latere deelname aan andere delen van het onderzoek.
- Adressen zijn bekend. Je kunt een langere vragenlijst nasturen.
- Relatief hogere respons. Je kunt eventueel nog een reminder sturen om de respons verder te verhogen.

Nadelen:

- Het afnemen van een lange vragenlijst kost veel tijd en organisatie. Dit geldt voor zowel mondelinge afname als afname per laptop.
- Een deel van de respondenten is onder invloed.
- Uitgaanscircuit is een onrustige omgeving voor onderzoek.
- Jongeren vinden een telefonische enquête in de thuissituatie onprettig. Je kunt dit oplossen door het mobiele nummer te vragen en een tijd af te spreken, zodat de respondent een rustige plek kan opzoeken.

4.3.4 Tips bij de uitvoering van het vragenlijstonderzoek

Waarmee dien je rekening te houden bij de uitvoering van vragenlijstonderzoek in het uitgaanscircuit? We geven een aantal algemene tips en tips die specifiek betrekking hebben op een bepaalde methode van onderzoek.

- Informeer indien mogelijk horeca-eigenaren vooraf dat er geënuquêteerd wordt. Het voorkomt opschudding voor of in de horecagelegenheid of ingrijpen van de portiers.
- Informeer de politie, zodat die tijdens hun surveillanceronde de enquêteurs niet aanspreken als die aan het werk zijn.
- Het veldwerk wordt bij voorkeur door het projectteam uitgevoerd.
- Het projectteam kan worden aangevuld met een klein groepje extra enquêteurs zodat het veldwerk in relatief korte tijd uitgevoerd kan worden. Niet iedereen is geschikt om vragenlijsten af te nemen tijdens het uitgaan (zie criteria in het kader hieronder). Aangeraden wordt om het onderzoeksteam te beperken tot ongeveer vier personen. Dan treden er niet te veel verschillen op in de manier van aanspreken en enquêteren.
- Instrueer de enquêteurs zorgvuldig aan de hand van een instructiebijeenkomst waarin het doel en de opzet van het onderzoek en de rol van de enquête daarin worden uitgelegd.
- Laat de enquêteurs bij voorkeur in tweetallen werken.
- Geef de respondenten een kleine beloning of verloot een prijs onder de deelnemers (zie instructie bijlage 3).

Criteria te stellen aan enquêteurs

- Leeftijd niet te veel afwijkend van de doelgroep (bijvoorbeeld tussen de 18 en 25 jaar).
 - Minimaal MBO-niveau, HBO-niveau heeft de voorkeur.
 - Enthousiasme.
 - Daadkracht uitstralen.
 - Niet verlegen zijn.
 - Kleding overeenkomstig de doelgroep.
-
- Zorg voor een rustige plek om de vragenlijst af te nemen of waar de respondent deze zelf kan invullen.
 - Zorg ervoor dat de afname in de verschillende gelegenheden tijdens dezelfde uren plaatsvindt (bijvoorbeeld tussen 23.00 uur en 2.00 uur).
 - Deel de vragenlijst uit aan vertrekkende bezoekers die naar huis gaan.
 - Zorg voor een compact formaat, zodat de vragenlijst gemakkelijk in de zak van een broek of jas kan worden gestoken.
 - Bied vragenlijst en retourenvelop in een plastic hoesje aan, zodat alles bij elkaar en droog blijft.
 - Houd in de correspondentie alles zo neutraal mogelijk. Maak gebruik van neutrale enveloppen (post van bijvoorbeeld een instelling voor verslavingszorg kan in de omgeving van de respondent de verkeerde vragen oproepen).
 - Gebruik als retouradres bij voorkeur een antwoord- of postbusnummer.
 - Zeg dat het om een leefstijlonderzoek gaat, niet specifiek over alcohol of drugs.

- Noteer adresgegevens (naam, adres, telefoonnummer en e-mailadres).
- Noteer het tijdstip waarop de persoon het beste te bereiken is.

4.3.5 Verwerking en rapportage vragenlijsten

De antwoorden van de vragenlijsten kunnen worden verwerkt met het programma SPSS, bij voorkeur door een projectteamlid dat ervaring heeft met kwantitatief onderzoek. Ontbeert het projectteam de nodige kennis om de gegevens te verwerken, dan kan het Trimbos-instituut worden verzocht om dit te doen. Door middel van de rapportage van de vragenlijsten krijgt de projectgroep zicht op het middelengebruik van de uitgaande jongeren in het algemeen en tijdens het uitgaan. Bij de rapportage kan ingegaan worden op de verschillen tussen jongens en meisjes en de verschillen tussen uitgaanders van verschillende horecagelegenheden.

4.4 Observaties tijdens het uitgaan

Via observaties wordt een '*inside*' beeld verkregen in het uitgaanscircuit. Ze leveren informatie op over de soort uitgaansgelegenheid, openingstijden, het publiek, de manier waarop de uitgaansgelegenheid omgaat met alcohol- en drugsgebruik, de incidenten die plaatsvinden en hoe hierop gereageerd wordt.

We maken een onderscheid tussen observaties *in* de uitgaansgelegenheden en *buiten* de uitgaansgelegenheden. Observeren is een tijdrovende bezigheid. Tijdens het onderzoek van de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs is er waarschijnlijk beperkte tijd om observaties uit te voeren.

Het is goed om je te realiseren dat de observaties in het kader van de Scanner een momentopname vormen en dat je nooit een representatief beeld krijgt van de incidenten die optreden als gevolg van riskant middelengebruik. Het gaat er meer om een beeld te schetsen van de uitgaansgelegenheden, de manier van uitgaan, het publiek en betrokken partijen tijdens het uitgaan. Observaties leveren aanvullende informatie op de andere methoden van onderzoek. Daarnaast kunnen ze gebruikt worden om de resultaten verkregen uit de interviews, het literatuuronderzoek en de vragenlijsten te ondersteunen, te toetsen of te interpreteren.

Ook voor het observeren geldt dat de observaties bij voorkeur door het projectteam worden uitgevoerd. Zo wordt op de meest directe manier belangrijke contextinformatie verkregen. Hierbij kun je je het beste laten begeleiden door een ervaren preventie- of jongerenwerker. Zij kunnen met name letten op het gebruik van drugs in de gelegenheden. Om niet te veel op te vallen moeten de observators zich kleden in de stijl van de gelegenheid.

Observeer de *gehele* uitgaansavond en beperk de observaties niet tot een bepaald tijdstip. De bedoeling is een beeld te krijgen van de dynamiek van een uitgaansavond; dit betekent observeren vanaf de binnenkomst van de eerste bezoekers in de uitgaansgelegenheden tot het observeren van wat er gebeurt na sluitingstijd buiten de uitgaansgelegenheden. Ten slotte moet beslist worden of het observeren anoniem gebeurt of gemeld wordt bij de eigenaar van de gelegenheid. Om geen '*goodwill*' te verliezen adviseren wij om met de eigenaar te overleggen voordat je gaat observeren.

4.4.1 Observatieprotocollen

Bij de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs behoren twee observatieprotocollen op basis waarvan systematische observaties kunnen worden uitgevoerd (zie bijlage 4 en 5). Deze protocollen zijn gebaseerd op observatieprotocollen ontwikkeld door Ronald Knibbe (Pos, Knibbe & Lemmers, 2001) en worden gebruikt om een beschrijving te geven van het uitgaan, het publiek, uitgaansomgeving, het middelengebruik en de waargenomen incidenten. De observaties kunnen het best worden uitgevoerd door teams van twee personen, die zowel in als buiten de uitgaansgelegenheden observeren.

Het protocol voor observaties *in* de uitgaansgelegenheden bevat de volgende elementen:

- Objectieve beschrijving uitgaanslocaties (aantal bezoekers, aantal bars, soort muziek, volume muziek, et cetera).
- Openings- en sluitingstijden.
- Beschrijving publiek (leeftijd, jongens/meisjes, lokaal/regionaal).
- Beschrijving alcoholgebruik.
- Beschrijving drugsgebruik (zijn er mensen onder invloed?).
- Dealen.
- Waar worden drugs gebruikt?
- Incidenten die plaatsvonden tijdens het uitgaan.

Het protocol voor observaties *buiten* de uitgaansgelegenheden bevat de volgende elementen:

- Vervoer: hoe gaan uitgaanders naar huis?
- Aanwezigheid politie.
- Hangen op straat.
- Incidenten buiten de uitgaansgelegenheden.

Het is tevens aan te bevelen om een nachtje met de politie op stap te gaan om een indruk te krijgen van de sfeer, de leuke dingen en de incidenten die plaatsvinden. Daarnaast kun je op een eerstehulp post van een lokaal ziekenhuis gaan observeren welke eerste hulp uitgaanders nodig hebben. Met zowel de politie als het EHBO-personeel kan een evaluatiegesprek gevoerd worden over de mate waarin alcohol- en drugsgerelateerde incidenten voorkomen.

Tips voor observaties

- Gebruik zelf geen middelen tijdens observatie, observaties nuchter uitgevoerd te worden.
- Voer de observaties in tweetallen uit.
- Zorg ervoor niet opvallend aanwezig te zijn.
- Maak tijdens het observeren korte notities, maar doe dit zo onopvallend mogelijk, bijvoorbeeld op het toilet.
- Vul het observatieformulier direct na het observeren in.

4.4.2 Rapportage

Op basis van de observatiescoreformulieren wordt een objectieve beschrijving van de uitgaansgelegenheden en het uitgaanspubliek gegeven. Opvallende zaken binnen en buiten de horecagelegenheden worden beschreven. Daarnaast wordt verslag gedaan van de observaties over het gebruik van alcohol en andere drugs en het dealen.

4.5 Focusgroepen met de doelgroep

4.5.1 Focusgroepen als methode

Focusgroepen nemen ongeveer één à twee uur in beslag en vinden plaats in groepen van ongeveer acht tot twaalf personen. Een zorgvuldige selectie van personen die de doelgroep goed vertegenwoordigen is belangrijk. In een gemakkelijke, informele setting vraagt een gespreksleider (bij focusgroepen spreekt men van een 'moderator') de respondenten om met elkaar te discussiëren over hun gedachten met betrekking tot een specifiek onderwerp. Focusgroepen leveren een grote hoeveelheid informatie op in relatief korte tijd. Doordat de respondenten met elkaar van gedachten wisselen, wordt een dieper inzicht verkregen in een specifiek onderwerp of de mogelijkheden van een bepaald idee of product. Het nadeel is dat de discussie beheerst kan worden door enkele personen en dat niet iedereen goed aan bod komt. Het is de taak van de gespreksleider om ook de kennis en inzichten van de meer introverte leden van de focusgroep boven tafel te krijgen. Focusgroepen geven geen representatief beeld van de hele doelgroep. De methode verschaft echter wel inzicht in de motieven en preferenties van de doelgroep.

In de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs gebruiken we de focusgroepen om de voorlopige conclusies van het onderzoek, die op basis van de interviews, het vragenlijstonderzoek en de observaties getrokken kunnen worden, aan uitgaanders voor te leggen. De belangrijkste gespreksonderwerpen zijn:

- Herkennen de uitgaanders zich in de belangrijkste conclusies? Bespreek deze met de deelnemers en besteed apart aandacht aan alcohol en drugs.
- Wat kan er volgens de uitgaanders aan preventie in het uitgaanscircuit gedaan worden? Vraag specifiek naar de bijdrage hierin van uitgaanders zelf, hun ouders, de horecagelegenheden, gezondheidsinstellingen (GGD'en en instelling voor verslavingszorg) en de gemeente. Vraag tevens wat ze van voorlichting vinden, en van omgevingsinterventies en repressief beleid. Besteed apart aandacht aan alcohol en andere drugs.

4.5.2 Focusgroepgesprekken organiseren

Hieronder beschrijven we hoe je focusgroepgesprekken kunt organiseren, leiden, analyseren en rapporteren. We hebben hierbij gebruik gemaakt van de methode van Green & Kreuter (1991).

Voor het gesprek

- Maak een gesprekspuntenlijst met de belangrijkste onderwerpen van het gesprek.
- Probeer meerdere gesprekken te organiseren.

- Je kunt de groepen samenstellen op basis van informatie uit het vragenlijstonderzoek. Het is daarbij belangrijk dat de leeftijdsverschillen tussen de gespreksdeelnemers niet te groot zijn. Liefst zijn de deelnemers van ongeveer dezelfde leeftijd.
- Probeer indien mogelijk om gesprekken te voeren met vertegenwoordigers van verschillende subculturen in het uitgaansleven.
- De deelnemers krijgen vooraf globale informatie over de inhoud van het gesprek. Het gesprek is ook bedoeld om spontane reacties te horen, dus de deelnemers moeten eigenlijk onvoorbereid kunnen meedoen.
- Probeer zoveel mogelijk te voorkomen dat de deelnemers elkaar kennen.
- De groep moet uit acht tot twaalf personen bestaan. Het is gebruikelijk om meer mensen uit te nodigen om te compenseren voor deelnemers die niet komen opdagen.
- Het gesprek mag niet langer duren dan anderhalf à twee uur.
- Kies een geschikte locatie voor de gesprekken en probeer een ongedwongen atmosfeer te creëren. Vermijd een preventiesfeer of een schoolsfeer.
- De avond is het meeste geschikte tijdstip.
- Geef de deelnemers een vergoeding voor deelname aan het gesprek en vergoed bovendien de reiskosten. Voor een gesprek van anderhalf uur is een vergoeding van 15 à 20 euro reëel.

Tijdens het gesprek

- Leg het gesprek vast op video of geluidsband.
- Naast de gespreksleider is er een notulist aanwezig die het gesprek zo volledig mogelijk notuleert. Het is ook mogelijk om een observator in te schakelen die kan letten op lichaamstaal en interacties tussen de groepsleden.
- Bij voorkeur wordt een groepsgebesprek geleid door het projectteamlid met de meeste ervaring in het voeren van groepsgebesprekken. Schakel een ervaren gespreksleider in wanneer zulke ervaring in het team ontbreekt. Iemand van het projectteam kan in dat geval als observator of notulist bij het gesprek aanwezig zijn.
- Geef de deelnemers bij aanvang van het interview naamkaartjes waarop ze hun voor- en achternaam kunnen schrijven.
- Plaats de groep in een hele of halve cirkel. Dominante deelnemers kunnen het beste naast de gespreksleider geplaatst worden, zodat deze minder gelegenheid krijgen om de aandacht van de gespreksleider op te eisen. Verlegen deelnemers kunnen het beste tegenover de gespreksleider zitten, zodat deze hen gemakkelijk bij de discussie kan betrekken. Uiteraard weet je voor aanvang van het gesprek niet precies wie dominant en verlegen zijn. Wel geven de binnenkomst van deelnemers en de manier waarop ze zich voorafgaand aan het gesprek gedragen hiervoor enige indicatie.
- Als het gesprek op video of band wordt opgenomen, moet je dit vooraf aan de deelnemers meedelen. Video-opname kan een drempel zijn voor jongeren om te praten. De opname op geluidsband is minimaal nodig om het gesprek te kunnen verwerken.
- De openingswoorden van de gespreksleider zetten de toon van het gesprek. Introduc- ceer het onderwerp van discussie en geef kort aan welke zaken aan de orde zullen komen. Maak duidelijk dat de input van de gespreksdeelnemers belangrijk is voor de ontwikkeling van preventieactiviteiten in het uitgaansleven. De gespreksleider licht daarna de regels van het gesprek toe: iedereen moet een bijdrage leveren; er wordt niet door elkaar heen gepraat; iedereen moet de gelegenheid krijgen om uit te spre- ken; de deelnemers moeten zeggen wat ze zelf denken en niet wat ze denken dat de gespreksleider of andere deelnemers graag horen; er zijn geen goede of foute ant- woorden, geef je persoonlijke mening.
- Laat de deelnemers na de introductie van de gespreksleider zichzelf kort voorstellen en laat ze kort vertellen hoe vaak en waar ze uitgaan.

Focusgroep: tips voor de gespreksleider

- Vermijd gesloten vragen.
- Gebruik vragen die inzicht geven in wat de deelnemers werkelijk denken.
- Stel moeilijke of gevoelige vragen aan de groep en niet direct aan individuele deelnemers.

Na het gesprek

- Beluister achteraf de tape of bekijk de videoband om een algemeen beeld te krijgen van het 'gespreksklimaat'.
- Maak een overzicht van de belangrijkste resultaten en noteer opvallende citaten.
- Evalueer verschillen en overeenkomsten in de groep met betrekking tot de verschillende discussieonderwerpen. Is er consensus of verschillen de gespreksdeelnemers sterk in hun meningen?
- Als er meerdere gesprekken zijn gevoerd, analyseer dan de overeenkomsten en verschillen tussen de verschillende groepen.
- Als er geen eenduidig beeld uit de gesprekken naar voren komt, kun je ervoor kiezen om nog een aantal gesprekken te voeren.
- Beschrijf waar deelnemers vol overtuiging op reageerden.
- Beschrijf waar deelnemers sterk over twijfelden of eigenlijk geen antwoord op wisten.
- Houd altijd in gedachten dat een focusgroep descriptieve data oplevert en dat je voorzichtig moet zijn met het generaliseren van de data.

Rapportage van het gesprek

- Rapportage kan het beste worden gedaan door de persoon die de gesprekken heeft geleid.
- Voeg geen statistische informatie in het rapport.
- Beschrijf in het rapport het doel van de studie, de lijst met gespreksonderwerpen en vragen, de keuze voor de deelnemers, de subcultuur waartoe de deelnemers behoren en het aantal deelnemers per gesprek.
- Geef per onderwerp een korte introductie, een samenvatting van de resultaten, een korte discussie van de resultaten en de conclusie. Geef per onderwerp ook aan hoe de deelnemers er verbaal en non-verbaal op reageerden.
- Geef zo mogelijk een aantal opvallende citaten.

5 Resultaten vertalen naar conclusies en aanbevelingen

	Resultaten vertalen naar conclusies en aanbevelingen	Blz.
5.1	Triangulatie	43
5.2	Aanbevelingen formuleren	44
5.3	Rapportage van het onderzoek	44
5.4	Preventiemogelijkheden in het uitgaanscircuit	45
5.5	Publiciteit en pers	46

5.1 Triangulatie

De Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs is geen hard kwantitatief onderzoek dat aan alle eisen van representatief onderzoek voldoet. Om toch zo betrouwbaar mogelijke conclusies te kunnen trekken, maken we gebruik van verschillende methoden van dataverzameling. Door de resultaten verkregen met behulp van verschillende methoden van onderzoek te vergelijken, triangulatie genoemd, kunnen we met een zekere betrouwbaarheid conclusies uit het onderzoek trekken. Deze conclusies moeten zoveel mogelijk in kwalitatieve termen worden geformuleerd. Exacte percentages van het gebruik en de problemen door gebruik kunnen op basis van het uitgevoerde onderzoek niet worden gegeven. Wel levert het een beeld op van de problemen door gebruik, de mate van gebruik, de plaatsen waar wordt gebruikt, door wie en wanneer wordt gebruikt. Ook wordt vastgesteld of er sprake is van een substantieel probleem waarop actie ondernomen moet worden of dat er sprake is van een zeer klein (of geen) probleem dat geen verdere actie behoeft.

Als alle methoden van onderzoek eenzelfde beeld laten zien, kunnen redelijk eenduidige conclusies getrokken worden. Wanneer de verschillende methoden van onderzoek leiden tot verschillende inzichten, zijn de conclusies minder eenduidig. In het laatste geval moeten de onderzoekers zelf de betrouwbaarheid van de resultaten van de verschillende methoden van onderzoek interpreteren.

Hoewel er niet één manier is om de resultaten te vergelijken, kan de volgende procedure gevolgd worden:

- Ga per onderzoeksvraag na welke resultaten gevonden zijn. Gebruik hiervoor de resultaten van de interviews, het vragenlijstonderzoek en de observaties.
- Vergelijk per vraag de resultaten van de interviews, het vragenlijstonderzoek en de observaties. Wijzen de resultaten allemaal in dezelfde richting, dan kun je op een betrouwbare manier het antwoord op de vraag vaststellen.
- Als de verschillende methoden van onderzoek verschillende resultaten opleveren, moet je kritisch analyseren hoe dit te verklaren is. Het projectteam beoordeelt aan welke methode van dataverzameling bij het beantwoorden van de vragen het meeste waarde toegekend moet worden. In het rapport moet deze keuze goed worden beargumenteerd.
- Op basis van de analyse van de resultaten uit de verschillende onderzoeken trekt het projectteam conclusies en geeft ook aan hoe betrouwbaar deze conclusies zijn.
- De conclusies worden getoetst bij de focusgroepen. Wanneer de resultaten niet eenduidig zijn, kan dit in de focusgroepen besproken worden.

- In de klankbordgroep komen de conclusies en de eenduidigheid daarvan aan de orde. De klankbordgroep geeft zijn commentaar en inschatting van de betrouwbaarheid van de gegevens.

5.2 Aanbevelingen formuleren

De klankbordgroep moet op basis van het onderzoek aanbevelingen formuleren. Men stelt vast wat de problemen zijn rondom middelengebruik binnen de onderzochte locaties en wat ondernomen moet worden om daar wat aan te doen. De klankbordgroep geeft een richting aan en hoeft nog geen uitgewerkt plan op tafel te leggen. Er wordt wel nagedacht hoe de aanbevelingen het beste kunnen worden omgezet in acties.

- De klankbordgroep doet aanbevelingen met betrekking tot gemeentelijk beleid, de preventieactiviteiten en de overlegstructuur rondom het toekomstige beleid in het uitgaanscircuit. Daarnaast doet de klankbordgroep aanbevelingen met betrekking tot herhaling van de Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs en eventueel structurele inbedding van de Scanner in het beleid.
- De klankbordgroep doet aanbevelingen hoe met de verschillende belangen van de partijen in het uitgaanscircuit rekening gehouden kan worden. Voor horecaondernemers hebben de conclusies met betrekking tot alcohol bijvoorbeeld meer consequenties dan die over drugs.
- Tot slot wordt een definitieve rapportage van het onderzoek gemaakt met de belangrijkste conclusies en aanbevelingen. Dit rapport wordt aan de gemeente aangeboden. Koppel het rapport ook terug naar de eigen gezondheidsorganisatie, die immers ook een belangrijke rol speelt in het preventietraject gericht op het uitgaanscircuit

5.3 Rapportage van het onderzoek

Zowel de conceptrapportage aan de klankbordgroep als de definitieve rapportage moeten zo kort en simpel mogelijk zijn. We geven de volgende richtlijnen voor de inhoud van de rapportage:

- Samenvatting van één à anderhalve pagina A4.
- Tekstrapport bestaande uit:
 - Inleiding (beschrijven van de aanleiding Scanner, doel- en vraagstellingen van het onderzoek en methode van onderzoek).
 - Hoofdstuk met de resultaten van het literatuuronderzoek. Hierin wordt beschreven wat bekend is over uitgaansdrugs in de regio en wat het beleid is van de gemeente en andere relevante partijen.
 - Hoofdstuk met de resultaten van de observaties.
 - Hoofdstuk met de belangrijkste resultaten van de enquête. Hier hoeven niet alle tabellen in opgenomen te zijn. Het merendeel van de tabellen kan in een bijlage of tabellenrapport worden opgenomen.
 - Hoofdstuk met conclusies en aanbevelingen, onder meer met de toetsing van de voorlopige conclusies in de focusgroepen.
- Bijlagen met extra tabellen en observatiebeschrijvingen.

Voorkom dat het rapport te uitgebreid wordt. Probeer het te beperken tot de belangrijkste resultaten en belangrijkste interpretaties van het projectteam en de klankbordgroep.

Ook kun je ervoor kiezen een uitgebreid onderzoeksverslag te maken voor intern gebruik en een verkorte versie (samenvatting) voor de gemeente.

5.4 Preventiemogelijkheden in het uitgaanscircuit

Deze handleiding geeft geen blauwdruk voor het te ontwikkelen beleid of voor het ontwikkelen van interventies in het uitgaanscircuit. Dit is een afzonderlijk in te zetten traject, dat ook verschilt per onderzoeksregio. Een aantal voorbeelden van mogelijke acties worden hieronder genoemd. Let bij uitkiezen van interventies altijd op de evidence base van de interventie. Immers, interventies die gebaseerd zijn op wetenschappelijke kennis hebben een grotere kans effectief te zijn. Daarnaast is financiering vaak makkelijker te verwerven.

- Niets doen (vooral geen problemen maken als ze er niet zijn!).
- Inzetten van interventies zoals:
 - *Eerste Hulp Bij Drank- en Drugsincidenten in het uitgaanscircuit (EHBD-u)*
 - *Voorlichting Uitgaanders*
 - *Cursus Barcode*
 - *Goed gastheerschap in de coffeeshop*

Een overzicht van alle interventies uit het project *Uitgaan, Alcohol en Drugs* is te vinden in de factsheet *Uitgaan, alcohol en drugs; tools voor preventie*.

- Projecten gericht op uitgaanslocaties:
 - Deurbeleid horecagelegenheden aanpassen.
 - Klimaat van de horecagelegenheid aanpassen (temperatuur, zorgen voor voldoende water, niet te druk).
 - Huisregels met betrekking tot alcohol en drugs opstellen of duidelijker communiceren van huisregels.
 - Beperken van dealen.
 - Afschaffen happy hour (alcoholpreventie).
 - Geen alcoholpromotie-activiteiten toelaten (alcoholpreventie).
 - Geen alcoholspelletjes promoten (alcoholpreventie).
 - Promoten van alcoholvrije alternatieven.
- Projecten gericht op het uitgaansgebied:
 - Veilige inrichting van het uitgaanscircuit.
 - Afspraken maken met politie.
 - Informeren GGD over populaire en risicovolle uitgaansdrugs die in omloop zijn, zodat de eerste hulp hierop voorbereid is.
- De Healthy Nightlife Toolbox is een Europees initiatief dat evidence based interventies in het uitgaanscircuit verzamelt. Deze database kan op het internet worden geraadpleegd <http://www.hnt-info.eu/>.
- De handleiding lokaal alcoholbeleid biedt handvatten voor het realiseren van een actief lokaal alcoholbeleid. De handleiding is ontwikkeld door de VWA en is te vinden op www.vwa.nl.

- Op de website van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (www.hetccv.nl) is informatie beschikbaar over de aanpak van agressie in het uitgaanscircuit.
- Veilig vervoerprojecten, bijvoorbeeld in samenwerking met 3VO.
- Richtlijnen 'Safer Nightlife' uit Engeland implementeren (zie www.cityoflondon.gov.uk)
- Projecten gericht op ouders, zoals uwkindenalcohol.nl of [de Club van Frisse ouders op Facebook](#).
- Projecten gericht op risicogroepen of bepaalde subculturen, bijvoorbeeld via straathoekwerk, jeugd en jongerenwerk of supportersverenigingen.

5.5 Publiciteit en pers

Een Scanner Uitgaan, Alcohol en Drugs kan gevoelige informatie opleveren voor de gemeente en andere belanghebbende partijen. Aanbevolen wordt om van tevoren duidelijke afspraken te maken over welke informatie naar buiten wordt gebracht na afloop van het onderzoek.

Wat betreft de communicatie rondom het onderzoek kan de regie het beste bij de gemeente worden gelegd. Ook hierbij is het verstandig om van tevoren goede afspraken te maken over zaken zoals het woordvoerschap, het versturen van een persbericht en het organiseren van een persbijeenkomst. Goede afspraken van tevoren helpt voorkomen dat je overvallen wordt door aandacht van de media of dat een gemeente bijvoorbeeld op het laatste moment de rapportage of een gedeelte ervan terugtrekt vanwege de gevoeligheid van de informatie.

Bij het verspreiden van de resultaten speelt de klankbordgroep een belangrijke rol. De afspraken over communicatie moeten in een zo vroeg mogelijk stadium gemaakt worden, bij voorkeur tijdens de startbijeenkomst.

Literatuur en bijlagen

Literatuur en bijlagen

	Blz.
Literatuur	47
Bijlage 1. Interviewprotocol	49
Bijlage 2. Voorbeelden analyseschema's (verwerking interviews)	55
Bijlage 3. Voorbeeld vragenlijst uitgaanders (gebaseerd op Riper & Korf, 2000)	61
Bijlage 4. Scoreformulier 'Observaties in de uitgaansgelegenheden'	71
Bijlage 5. Scoreformulier 'Observaties buiten de Uitgaansgelegenheden na sluitingstijd'	78

Literatuur

Braam, R., Verbraeck, H. & Trautmann, F. (2002). *Rapid assessment and response guide on problematic substance use among refugees, asylum seekers and illegal immigrants*. Münster: Landesschaftsverband Westfalen-Lippe, coordination office for drug related issues.

Green, L.W. & Kreuter, M.W. (1991). *Health Promotion planning: an educational and environmental approach*, second edition. Mountain View: Mayfield publishing company. blz. 74-78.

Jans, N. (2006). *Kroegtijgers en Damlopers. Een onderzoek naar alcohol- en drugs-gebruik, veiligheid en mogelijkheden voor preventie in het uitgaansleven van Zaan-dam*. Zaandam: GGD Zaanstreek-Waterland.

Rhodes, T., Stimson, G.V., Fitch, C., Ball, A. & Renton, A. (1999). Rapid assessment, injecting drug use, and public health. *The Lancet*, vol 354, 65-68.

Riper, H. & Korf, D.J. (2000a). *Quick scan Amersfoort*. Amsterdam: Bonger Instituut voor Criminologie, Universiteit van Amsterdam.

Riper, H. & Korf, D.J. (2000b). *Quick scan Arnhem*. Amsterdam: Bonger Instituut voor Criminologie, Universiteit van Amsterdam.

Safer Nightlife (2002). *Best practices for all concerned about drug use and the night time economy*. London Drug Policy Forum. www.cityoflondon.gov.uk.

Stadhuys en House. (1995). *Handreikingen voor gemeentelijk beleid inzake groot-schalige manifestaties en uitgaansdrugs*. Den Haag: Ministerie van VWS.

Swanborn, P.G. (1997). *Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*. Amsterdam: Boom.

World Health Organization/UNAIDS (1998). *The rapid assessment and response guide on substance use and sexual risk behaviour (draft for field testing)*. Geneva: World Health Organization.

Bijlage 1 Interviewprotocol

Deel 1 - Algemene interviewvragen

A 1. Achtergrondinformatie respondent

A 2. Achtergrondinformatie over de relatie van de respondent met betrekking tot jongeren en uitgaan

B. Uitgaan

Aan de respondent wordt gevraagd om het uitgaansleven in de stad of regio kort te beschrijven. Laat de respondent de uitgaanssetting en de uitgaanders beschrijven.

- Van welk deel van het uitgaan is de respondent het meeste op de hoogte (soort uitgaanssetting, welke groepen jongeren, welke subculturen)?
- Kunt u beschrijven hoe het uitgaansleven in ... eruitziet?
 - Eventueel specifiek doorvragen naar:
 - Populaire cafés en discotheken?
 - Tijdstippen waarop wordt uitgegaan (van hoe laat tot hoe laat)?
 - Verschillen tussen weekend en doordeweeks uitgaan?
 - Sfeer in het uitgaansleven?
- Kunt u een beschrijving geven van de mensen die uitgaan in ...?

Eventueel doorvragen naar:

 - Leeftijd uitgaanders?
 - Verhouding mannen en vrouwen?
 - Komen ze uit de regio of van buiten de regio?
 - Opvallende groepen in het uitgaanscircuit?
- Positieve kanten van uitgaan
 - Kunt u aangeven wat u positief vindt aan het uitgaansleven in uw stad of regio?
 - In wat voor behoefte voorziet het uitgaansleven?
 - Wat ervaren uitgaanders positief aan het uitgaan?

C. Alcoholgebruik voor, tijdens en na het uitgaan

Aan de respondent wordt gevraagd om een indruk te geven van het alcoholgebruik voor, tijdens en na het uitgaan van de doelgroep van het onderzoek.

- Wordt er veel alcohol gedronken tijdens het uitgaan?
- Hoeveel glazen alcohol drinken de uitgaanders gemiddeld tijdens het uitgaan? (Vraag ook naar verschil tussen jongens en meisjes.)
- Hoeveel alcohol wordt er gedronken voor de jongeren uitgaan (indrinken)?
- Hoeveel alcohol wordt er na het uitgaan gedronken?
- Welke alcoholhoudende dranken zijn populair?
- Zijn er bepaalde groepen die extreem veel drinken tijdens het uitgaan?
- Ziet u veranderingen in het alcoholgebruik, zo ja, kunt u deze beschrijven?

D. Drugsgebruik tijdens het uitgaan

Gevraagd wordt naar het gebruik van drugs voor en tijdens het uitgaan.

- Welke drugs worden gebruikt door uitgaanders?

- Wat zijn de populairste uitgaansdrugs?
- Geef een schatting van de omvang van het gebruik tijdens het uitgaan? (Hoeveel procent van de uitgaanders gebruikt?)
- Welke combinaties van drugs worden veel gebruikt in het uitgaanscircuit?
- Wordt er in het uitgaanscircuit veel gebruikt in combinatie met alcohol? Geef hier een schatting van.
- Is het drugsgebruik in het uitgaanscircuit veranderd en zo ja, wat is er veranderd?
- Onder welke groepen uitgaanders wordt veel gebruikt, wat gebruiken ze?
- Kunt u aangeven waar gebruikt wordt? (Voor het uitgaan, tijdens het uitgaan, in de uitgaansgelegenheden of erbuiten op straat?)
- Zijn er bepaalde locaties in het uitgaanscircuit waar veel drugs worden gebruikt, zo ja welke zijn dat en wat wordt er gebruikt?
- Wordt er gedeald in het uitgaanscircuit?
- Waar wordt gedeald?
- Welke nieuwe trends in drugsgebruik onder uitgaanders signaleert u?
- Verwacht u een nieuwe drug die binnenkort populair wordt onder uitgaanders?

E. Determinanten van middelengebruik

- Wat zijn volgens u de belangrijkste redenen waarom uitgaanders middelen gebruiken?
- Denkt u dat ouders invloed hebben op het middelengebruik van jongeren, zo ja, op welke manier? (Apart aangeven voor alcohol en drugs.)
- Denkt u dat vrienden invloed hebben op het middelengebruik van jongeren, zo ja, op welke manier? (Apart aangeven voor alcohol en drugs.)
- Spelen omgevingsfactoren (zoals bijvoorbeeld een coffeeshop in de omgeving of de aanwezigheid van veel dealers) volgens u een rol? Zo ja, hoe dan? Anders geformuleerd: denkt u dat het aanbod vraag creëert?

F. Problemen door middelengebruik tijdens het uitgaan

Aan de respondent wordt gevraagd wat de belangrijkste problemen zijn die met alcohol en drugsgebruik samenhangen. Voorbeelden van problemen zijn: agressie, gezondheidsrisico's, out gaan, flippen, oververhitting, verkeers- en andere ongevallen, vandalisme, criminaliteit, aanranding/verkrachting, onveilig seksueel gedrag.

- Wat zijn volgens u de belangrijkste problemen als gevolg van overmatig alcoholgebruik in het uitgaanscircuit?
- Zijn het incidenten of komen deze problemen vaker terug?
- Wat zijn de belangrijkste problemen als gevolg van drugsgebruik tijdens het uitgaan?
- Welke uitgaansdrugs zorgen voor het meeste problemen en wat zijn die problemen?

G. Risicogroepen

Aan de hand van deze vragen wordt dieper in gegaan op bepaalde probleemgroepen in het uitgaanscircuit.

- Zijn er specifieke groepen die veel problemen veroorzaken in het uitgaanscircuit?
- Zo ja, wat voor problemen veroorzaken deze groepen?
- Speelt riskant, c.q. overmatig middelengebruik een rol bij het veroorzaken van de problemen? Zo ja, op welke manier?

- Als deze groepen veel drinken en drugs gebruiken, wat is volgens u de reden daarvoor?

H. Preventie van riskant middelengebruik in het uitgaanscircuit

Bij de sleutelfiguren wordt geïnventariseerd welke preventiemogelijkheden zij zien om riskant of overmatig gebruik van alcohol en andere drugs te voorkomen of te beperken.

- Hoe staat u tegenover middelengebruik in het uitgaanscircuit? (Vindt u dat dit moet kunnen of vindt u dat er helemaal geen drugs gebruikt zouden moeten worden?)
- Welke partijen hebben er volgens u belang bij dat er iets gebeurt aan preventie van riskant of overmatig middelengebruik?
- Welke partijen hebben hier geen belang bij? Gaat preventie juist tegen hun belangen in?
- Welke partijen moeten er volgens u betrokken worden bij preventie in het uitgaanscircuit (gemeente, horeca, uitgaanders zelf, politie, ouders)?
- Waar in het uitgaanscircuit gaat het goed met betrekking tot middelengebruik? Hoe komt het dat het daar goed gaat? Kan dit worden doorgetrokken naar andere delen van het uitgaanscircuit?
- Kunt u aangeven wat de win-winsituatie is voor de betrokken partijen? (Bijvoorbeeld rondom veiligheid.)
- Wat zou er volgens u moeten gebeuren om riskant of overmatig middelengebruik of de problemen die er in het uitgaanscircuit door alcohol- en/of drugsgebruik ontstaan, tegen te gaan?
 - Wat kan de horeca doen?
 - Wat kan de gemeente doen?
 - Wat kunnen ouders doen?
- Kunt u een aantal concrete acties noemen die volgens u leiden tot een vermindering van problemen als gevolg van middelengebruik?
- Kunt u een aantal concrete acties noemen die volgens u leiden tot minder gebruik van alcohol en/of drugs in het uitgaanscircuit?
- Met wie moeten we volgens u nog gaan praten als we meer willen weten over het gebruik van alcohol en andere drugs in het uitgaanscircuit?
- Wie heeft er volgens u goede ideeën over alcohol- en drugspreventie in het uitgaanscircuit?
- Met andere woorden, met wie moeten we zeker nog gaan praten als we iets aan preventie willen doen in het uitgaanscircuit?

I. Hebt u nog opmerkingen die u belangrijk vindt om te vermelden met betrekking tot uitgaan en middelengebruik? Hebt u nog vragen?

Afsluiting

Dank de respondent en vraag of hij/zij op de hoogte gehouden wil worden van de resultaten van het onderzoek.

Deel 2 - Specifieke interviewvragen voor verschillende sleutelfiguren

DIMS

- Wat wordt er aangeboden in de testservice?
- Welke trends in drugsgebruik signaleren ze?
- Kwaliteit van pillen?

Eerste hulp

- Beschrijving van alcohol- en drugsgerelateerde ongevallen/ongelukken/opnames.
- Beschrijving van de omvang van alcohol- en drugsgerelateerde ongevallen/ongelukken/opnames.
- Kan men aangeven of er een verband bestaat tussen bepaalde drugs en bepaalde problemen?
- Toename of afname van alcohol- en/of drugsgerelateerde incidenten?
- Bij welke groepen uitgaanders komen de meeste alcohol- en drugsgerelateerde ongevallen/ongelukken/opnames voor?
- Specifieke uitgaansgelegenheden waar veel alcohol- en/of drugsgerelateerde ongevallen of ongelukken voorvallen.
- Is het personeel getraind in eerste hulp bij drank- en drugsincidenten (EHBD)?

Politie

- Wat wordt er aan drugs in beslag genomen?
- Wat voor soort alcohol- en/of drugsgerelateerde incidenten in het uitgaanscircuit worden geconstateerd?
- Zijn er specifieke groepen die veel alcohol en drugs gebruiken?
- Zijn er bepaalde groepen die veel overlast veroorzaken in het uitgaanscircuit? Hebben deze groepen (regelmatig) te maken met justitie of de politie?
- Wordt er een toename van riskant of overmatig alcohol- en/of drugsgebruik en incidenten geconstateerd?

Horeca

Met personen die werkzaam zijn in de horeca kan dieper worden ingegaan op het gebruik van alcohol en andere drugs in de horecagelegenheid waar ze werken. Bespreek ook wat ze reeds aan preventie doen.

- Hoeveel glazen alcohol drinkt een gemiddelde uitgaander in uw horecagelegenheid?
- Wat voor drugs worden er door bezoekers gebruikt en geef een schatting van het percentage drugsgebruikers?
- Worden de drugs in de horecagelegenheid gebruikt of daarbuiten (thuis/op straat)?
- Welke drugs worden gebruikt? Wat zijn de populairste drugs?
- Wat zijn populaire combinaties van drugs onder de bezoekers?
- Wat is het huisbeleid met betrekking tot drugs?
 - Mogen er in de horecagelegenheid drugs gebruikt worden?
 - Wordt er gedeald?
- Heeft iemand van het personeel een EHBO- of EHBD-opleiding?
- Worden er wel eens bezoekers onwel (out aan/flippen/oververhitting/epileptische aanval) door het gebruik van alcohol en/of drugs? (Schatting omvang en door welke middelen.)
- Wat gebeurt er in de horecagelegenheid met mensen die onwel worden door overmatig gebruik van alcohol of andere drugs? Wat is de procedure hierbij?

- Worden er wel eens bezoekers agressief door het gebruik van alcohol en/of drugs? (Schatting omvang en door welke middelen.)
- Wat gebeurt er in de horecagelegenheid met mensen die agressief worden door te veel alcohol of andere drugs te gebruiken? Wat is de procedure hierbij?
- Wordt alcohol wel eens goedkoper aangeboden, bijvoorbeeld een happy hour?
- Wordt aan dronken bezoekers alcohol geweigerd?
- Heeft het barpersoneel een cursus sociale hygiëne of een IVA-training (instructie verantwoord alcoholgebruik) gevolgd?
- Wat kan uw horecagelegenheid doen om de problemen die samenhangen met riskant of overmatig gebruik van alcohol en andere drugs te verminderen?

Speciaal voor portiers: wat voor drugs worden er in beslag genomen en in welke mate?

Speciaal voor toilet personeel: wordt er op de toiletten gebruikt en wat wordt er gebruikt?

Jeugd- en jongerenwerk/jeugdhulpverlening

Via het jeugd- en jongerenwerk kan meer informatie verkregen worden over verschillende groepen jongeren waar het jeugd- en jongerenwerk mee te maken krijgt (bijvoorbeeld hangjongeren, supportersgroepen). Door middel van het interview probeer je eveneens inzicht te krijgen in de leefwereld van de verschillende groepen jongeren.

Hangjongeren

- Waar hangen ze rond (hangplekken)?
- Hoe besteden ze hun dagen (wat doen ze)?
- Wat zijn hun favoriete uitgaansgelegenheden?
- Geef een beschrijving van het gebruik van alcohol en andere drugs van deze groep (zie algemene aandachtspunten).
- Wat is de beste manier van middelenpreventie voor deze groep?

Supportersgroepen

- Zijn supportersgroepen opvallend aanwezig in het uitgaanscircuit?
- Wat zijn favoriete uitgaansgelegenheden van opvallende supportersgroepen?
- Geef een beschrijving van het gebruik van alcohol en andere drugs van deze groep (zie algemene aandachtspunten).
- Wat is de beste manier van middelenpreventie voor deze groep?

Andere risicogroepen volgens het jeugd- en jongerenwerk

- Beschrijving van de groepen.
- Zijn de groepen opvallend aanwezig in het uitgaanscircuit?
- Wat zijn favoriete uitgaansgelegenheden van deze groepen?
- Geef een beschrijving van het gebruik van alcohol en andere drugs van deze groep (zie algemene aandachtspunten).
- Wat is de beste manier van middelenpreventie voor deze groep?

Uitgaanders (interviewen als informant)

- Geef een schatting van het gebruik van alcohol en andere drugs tijdens het uitgaan.
- Wat zijn de populairste uitgaansdrugs?
- Wordt er meer of minder gebruikt tijdens het uitgaan dan een jaar geleden?
- Waar kopen uitgaanders hun drugs?

- Kunnen uitgaanders in bepaalde horecagelegenheden drugs kopen?
- Welke drugs staan goed bekend en welke staan slecht bekend?
- Welke drugs worden komende tijd populair?

Dealers

- Wat zijn de populairste uitgaansdrugs?
- Geef een schatting van het gebruik van drugs tijdens het uitgaan.
- Naar welke uitgaansdrugs is bij de betreffende dealer veel vraag?
- Hoe is de kwaliteit van de drugs?
- Bestaat er een relatie tussen vraag en aanbod?
- Waar kopen uitgaanders over het algemeen hun drugs?
- Wordt er in horecagelegenheden gedeald? Zo ja, in welke?
- Dealt hij/zij ook in horecagelegenheden?
- Met welke drugs moeten gebruikers voorzichtig zijn (zijn relatief gevaarlijk)?
- Welke drugs worden komende tijd populair?

Bijlage 2 Voorbeelden analyseschema's (verwerking interviews)**Analyseschema voor antwoorden van sleutelfiguren**

Vraag (letters verwijzen naar interviewprotocol in bijlage 1)		Samenvatting antwoord
A 1	Korte omschrijving persoon (leeftijd, geslacht)	
A 2	Beschrijving functie en relatie tot het uitgaan	
C D	Wat wordt er gebruikt (alcohol en/of drugs, welke middelen en combinaties) tijdens het uitgaan en in welke mate?	
C D	Waar (in welke locaties) wordt gebruikt tijdens het uitgaan?	
C D	Op wat voor avonden wordt gebruikt?	
C D	Schatting omvang van de groep gebruikers?	
E G	Wat zijn de redenen voor uitgaanders om te gebruiken?	
E	Welke andere factoren hebben invloed op het gebruik? (bijvoorbeeld omgeving, cultuur of beschikbaarheid)?	
F G	Is er werkelijk sprake van een probleem of wordt alles overdreven?	
F	Waar zijn de problemen het sterkst aanwezig (welke gelegenheden of gebieden)?	

Analyseschema voor antwoorden van sleutelfiguren (vervolg)

<i>Vraag (letters verwijzen naar interviewprotocol in bijlage 1)</i>		<i>Samenvatting antwoord</i>
H	Moet er iets gebeuren aan alcohol- of drugspreventie en waarom?	
H	Wat moet er gebeuren?	
H	Wie moeten daarbij betrokken worden?	

Overzichtsschema voor antwoorden sleutelfiguren

Vraag (letters verwijzen naar interviewprotocol)		Sleutelfiguur 1		Sleutelfiguur 2	
		Alcohol	Drugs	Alcohol	Drugs
A 2	Functie en relatie tot uitgaan				
C D	Wat wordt er gebruikt (welke middelen en combinaties) tijdens het uitgaan en in welke mate?				
C D	Waar (in welke locaties) wordt gebruikt tijdens het uitgaan?				
C D	Op wat voor avonden wordt gebruikt?				
C D	Schatting omvang van de groep gebruikers?				
E G	Wat zijn de redenen voor uitgaanders om te gebruiken?				
E	Welke andere factoren hebben invloed op het gebruik?				
F G	Waar zijn de problemen het sterkst aanwezig (welke gelegenheden of gebieden)?				
H	Moet er iets gebeuren en waarom?				
H	Wat moet er gebeuren?				
H	Wie moeten daarbij betrokken worden?				

Overzichtsschema voor antwoorden sleutelfiguren (vervolg)

Vraag (letters verwijzen naar interviewprotocol)		Sleutelfiguur 3		Sleutelfiguur n	
		Alcohol	Drugs	Alcohol	Drugs
A 2	Functie en relatie tot uitgaan				
C D	Wat wordt er gebruikt (welke middelen en combinaties) tijdens het uitgaan en in welke mate?				
C D	Waar (in welke locaties) wordt gebruikt tijdens het uitgaan?				
C D	Op wat voor avonden wordt gebruikt?				
C D	Schatting omvang van de groep gebruikers?				
E G	Wat zijn de redenen voor uitgaanders om te gebruiken?				
E	Welke andere factoren hebben invloed op het gebruik?				
F G	Waar zijn de problemen het sterkst aanwezig (welke gelegenheden of gebieden)?				
H	Moet er iets gebeuren en waarom?				
H	Wat moet er gebeuren?				
H	Wie moeten daarbij betrokken worden?				

Analyseschema voor antwoorden van uitgaanders

<i>Vraag (letters verwijzen naar interviewprotocol in bijlage 1)</i>		<i>Samenvatting antwoord</i>
A 1	Korte omschrijving persoon (leeftijd, geslacht).	
A B	Beschrijving uitgaanscarrière, uitgaanscultuur en uitgaansscene.	
C D	Wat wordt er gebruikt (alcohol en/of drugs, welke middelen en combinaties) tijdens het uitgaan en in welke mate ?	
C D	Waar (in welke locaties) wordt gebruikt tijdens het uitgaan?	
C D	Op wat voor avonden wordt gebruikt?	
C D	Schatting omvang van de groep gebruikers?	
E	Wat zijn de redenen voor uitgaanders om te gebruiken?	
E	Welke andere factoren hebben invloed op het gebruik? (Bijvoorbeeld omgeving, cultuur of beschikbaarheid.)	
F G	Is er werkelijk sprake van een probleem of wordt alles overdreven?	
C D	Waar zijn de problemen het sterkst aanwezig? (Welke gelegenheden of gebieden?)	

Analyseschema voor antwoorden van uitgaanders (vervolg)

<i>Vraag (letters verwijzen naar interviewprotocol in bijlage 1)</i>		<i>Samenvatting antwoord</i>
H	Moet er iets gebeuren aan alcohol- of drugspreventie en waarom?	
H	Wat moet er gebeuren?	
H	Wie moeten daarbij betrokken worden?	

Bijlage 3 Vragenlijst uitgaanders**Doe mee en win 100 euro!****Wat moet je doen?**

In dit pakketje vind je een vragenlijst over uitgaan en alles wat daar mee te maken kan hebben (roken, drinken en het gebruik van andere genotmiddelen). Vul deze korte vragenlijst in en stuur deze het liefst vandaag nog terug in de bijgesloten envelop (er hoeft geen postzegel op).

Wat kun je winnen?

Onder de inzenders worden 100 euro en 10 bol.combonnen van elk 10 euro verloot. Als je hiervoor in aanmerking wilt komen, vul dan je naam en emailadres in op het antwoordstrookje onder aan de bladzijde op. Knip het strookje uit en stop het in de kleine envelop en stop deze samen met de vragenlijst in de grote retourenvelop. Om een prijs te winnen, moet de vragenlijst binnen een week bij ons terug zijn.

In ... willen we een aantal uitgaanders interviewen. Lijkt het je leuk om hieraan mee te doen, zet dan een kruisje in het hokje onderaan het antwoordstrookje. De vergoeding voor deelname aan het interview bedraagt 25 euro (plus reiskosten).

Wat moet je weten?

De vragenlijst wordt uitgedeeld aan 400 uitgaanders in De kans om iets te winnen is dus groot! De vragenlijst blijft anoniem, zet dus niet je naam op de vragenlijst!

Wil je niet voor een prijs in aanmerking komen en/of niet mee doen aan een interview, vul dan toch de vragenlijst in. Het antwoordstrookje hoef je dan niet in te vullen.

Als de prijswinnaars bekend zijn, worden alle namen en emailadressen vernietigd. Uiterlijk ... krijg je persoonlijk bericht of je iets gewonnen hebt.

Alvast bedankt voor je medewerking!

Naam: _____

E-mailadres _____

Telefoon: _____

ف Ja, je mag me benaderen voor een interview

Vragenlijst Uitgaan en genotmiddelen

Kruis per vraag steeds één hokje aan, tenzij is aangegeven dat meerdere antwoorden mogelijk zijn.

1. Wat is je geslacht?

☐ man

☐ vrouw

2. Hoe oud ben je?

... jaar

3. Wat is de hoogste opleiding die je gevolgd hebt of nog volgt (één vakje aankruisen)?

☐ Basisschool

☐ Speciaal onderwijs

☐ LBO/VBO/VMBO

☐ MAVO

☐ MBO/ROC

☐ HAVO

☐ VWO

☐ HBO

☐ Universiteit

A. Uitgaan in het algemeen

Hoe vaak ga je uit?

☐ meerdere keren per week

☐ elke week

☐ een aantal keren per maand

☐ een aantal keren per jaar

Met wie ga je meestal uit?

☐ alleen

☐ met vriend/vriendin

☐ kleine groep

☐ grote groep

Ga je ook wel eens buiten ... uit? (meer dan 1 antwoord mogelijk)

☐ nee

☐ ja, regio ...

☐ ja, namelijk

.....

Wat zijn je favoriete cafés of discotheken?

1. _____

2. _____

3. _____

B. Gebruik genotmiddelen

Heb je wel eens sigaretten gerookt, ook al was dat maar één sigaret?

- ☐ nee
- ☐ ja, maar langer dan een jaar geleden
- ☐ ja, in de laatste 12 maanden
- ☐ ja, in de laatste 30 dagen

Hoeveel sigaretten of sjekkies heb je gemiddeld gerookt in de afgelopen 4 weken?

- ☐ ik rook nooit
- ☐ ik heb de afgelopen 4 weken niet gerookt
- ☐ minder dan 1 sigaret per week
- ☐ minder dan 1 sigaret per dag
- ☐ 1-5 sigaretten per dag
- ☐ 6-10 sigaretten per dag
- ☐ 11-20 sigaretten per dag
- ☐ meer dan 20 sigaretten per dag

Heb je wel eens alcohol (bier, wijn, breezer, whisky, wodka, etc.) gedronken?

- ☐ nee
- ☐ ja, maar langer dan een jaar geleden
- ☐ ja, in de laatste 12 maanden
- ☐ ja, in de laatste 30 dagen

De volgende vraag is alleen voor mannen!

Hoe vaak heb je de laatste twee weken zes glazen of meer gedronken bij één gelegenheid?

(bijvoorbeeld op een feestje of op een avond)

- ☐ ik drink nooit alcohol
- ☐ geen enkele keer
- ☐ 1 keer
- ☐ 2 keer
- ☐ 3 of 4 keer
- ☐ 5 of 6 keer
- ☐ 7 keer of vaker

De volgende vraag is alleen voor vrouwen!

Hoe vaak heb je de laatste twee weken vier glazen of meer gedronken bij één gelegenheid?

(bijvoorbeeld op een feestje of op een avond)

- ☐ ik drink nooit alcohol
- ☐ geen enkele keer
- ☐ 1 keer
- ☐ 2 keer
- ☐ 3 of 4 keer
- ☐ 5 of 6 keer
- ☐ 7 keer of vaker

Hoeveel glazen alcohol drink je gemiddeld op een uitgaansavond? Geef daarbij aan hoeveel glazen je vooraf thuis of bij vrienden drinkt (indrinken), hoeveel glazen je in café of disco drinkt en hoeveel glazen je na het uitgaan drinkt (afzakkertje).

Let op: in een flesje bier of breezer zit ongeveer 1,5 glas alcohol.

... glazen gemiddeld voor het uitgaan (indrinken, thuis of bij vrienden)

... glazen gemiddeld tijdens het uitgaan (in café of discotheek)

... glazen gemiddeld na het uitgaan (afzakkertje, thuis of bij vrienden)

Welke van de volgende middelen heb je wel eens gebruikt?

Kruis één antwoord aan op elke regel. Geef ook aan als je het middel nooit gebruikt hebt.

	Nooit	Ooit, maar langer dan 1 jaar geleden	Laatste jaar, maar niet de laatste 30 dagen	Laatste 30 dagen
Hasj/wiet	☐	☐	☐	☐
Cocaïne	☐	☐	☐	☐
XTC	☐	☐	☐	☐
Pep/speed (amfetamine)	☐	☐	☐	☐
Anders, namelijk	☐	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐	☐

C. Uitgaan op deze specifieke avond / nacht

De volgende vragen gaan specifiek over de avond/nacht waarop je deze vragenlijst van ons gekregen hebt. Denk zo goed mogelijk terug aan deze avond/nacht bij het beantwoorden van de vragen.

Waar heb je deze vragenlijst gekregen?

- ☐ vragenlijstuitgiftepunt 1
- ☐ vragenlijstuitgiftepunt 2
- ☐ vragenlijstuitgiftepunt 3
- ☐ vragenlijstuitgiftepunt 4

Hoe heb je je na het uitgaan verplaatst?

- ☐ lopend
- ☐ fiets, zelf gereden
- ☐ bromfiets/scooter, zelf gereden
- ☐ auto, zelf gereden
- ☐ motor, zelf gereden
- ☐ meegereden met vrienden
- ☐ taxi
- ☐ openbaar vervoer

Waar ben je die avond/nacht allemaal geweest?

Meerdere antwoorden mogelijk. Ben je bijvoorbeeld tussen 22.00 en 2.00 uur in een discotheek geweest maar ook tussen 2.00 en 5.00 uur, kruis dan beide tijden aan.

	22.00 - 2.00 uur	2.00 - 5.00 uur	5.00 - 12.00 uur
Bioscoop/theater	☐	☐	☐
Café	☐	☐	☐
Coffeeshop	☐	☐	☐
Feestje	☐	☐	☐
Disco/club	☐	☐	☐
Afterparty	☐	☐	☐
Anders	☐	☐	☐

Welke van de onderstaande middelen heb je die avond/nacht gebruikt?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk. *Kruis ook aan als je een middel niet gebruikt hebt.*

	Nee	Ja
☐ Frisdrank/water	☐	☐
☐ Alcohol	☐	☐
☐ Hasj, wiet	☐	☐
☐ Cocaïne	☐	☐
☐ XTC (ecstasy)	☐	☐
☐ Pep/speed (amfetamine)	☐	☐
☐ GHB	☐	☐
☐ Andere drugs, namelijk		

Geef voor onderstaande middelen aan hoeveel en waar je die avond/nacht hebt gebruikt?

	Voor het uitgaan thuis of bij vrienden	Tijdens het uitgaan in café, discotheek, coffeeshop	Na het uitgaan thuis/bijvrienden
Alcohol	... glazen	... glazen	... glazen
Hasj/wiet	... joints	... joints	... joints
Cocaïne	... lijntjes	... lijntjes	... lijntjes
XTC	... pillen	... pillen	... pillen
Pep/speed (amfetamine)	... pillen	... pillen	... pillen
GHB	...buisje	---buisje	...buisje
Anders, nl.	...	...	...
Anders, nl.	...	...	

D. Uitgaven genotmiddelen

Hoeveel euro geef je gemiddeld per week uit aan:

Sigaretten	... euro per week
Alcohol	... euro per week
Hasj/wiet	... euro per week
Cocaïne	... euro per week
XTC	...euro per week
GHB	... euro per week
Pep/speed	... euro per week

E. Overmatig gebruik van alcohol en drugs

De volgende vragen gaan over overmatig gebruik van alcohol en/of andere drugs tijdens het uitgaan. We stellen de vragen apart voor alcohol, andere drugs en de combinatie van alcohol en drugs. Met andere drugs bedoelen we hasj/wiet, cocaïne, XTC, speed/pep en andere middelen die eventueel door jou gebruikt worden tijdens het uitgaan.

Ook al gebruik je geen alcohol of drugs, we willen je toch vragen om alle vragen te beantwoorden.

Black-out

Een 'black-out' wil zeggen dat je niet meer precies weet wat je gedaan hebt toen je alcohol dronk of drugs gebruikte.

Heb je de laatste 4 weken wel eens een black-out gehad door het drinken van te veel alcohol tijdens het uitgaan?

- ☐ nee
- ☐ ja, één keer
- ☐ ja, meerdere keren

Heb je de laatste 4 weken wel eens een black-out gehad door het gebruik van andere drugs tijdens het uitgaan?

- ☐ nee
- ☐ ja, één keer, dit kwam door het gebruik van ...
- ☐ ja, meerdere keren, dit kwam vooral door het gebruik van ...

Heb je de laatste 4 weken wel eens een black-out gehad door het gecombineerd gebruik van alcohol en andere drugs tijdens het uitgaan?

- ☐ nee
- ☐ ja, één keer, alcohol in combinatie met ...
- ☐ ja, meerdere keren, voornamelijk door de combinatie van alcohol en

Out gaan

Heb je de laatste 4 weken wel eens het bewustzijn verloren (out gaan) door het drinken van te veel alcohol tijdens het uitgaan?

ﷻ nee

ﷻ ja, één keer

ﷻ ja, meerdere keren

Heb je de laatste 4 weken wel eens het bewustzijn verloren (out gaan) door het gebruik van andere drugs tijdens het uitgaan?

ﷻ nee

ﷻ ja, één keer, dit kwam door het gebruik van ...

ﷻ ja, meerdere keren, dit kwam vooral door het gebruik van ...

Heb je de laatste 4 weken wel eens het bewustzijn verloren (out gaan) door het gecombineerd gebruik van alcohol en andere drugs tijdens het uitgaan?

ﷻ nee

ﷻ ja, één keer, alcohol in combinatie met ...

ﷻ ja, meerdere keren, voornamelijk door de combinatie van alcohol en ...

Angst en paniek

Door overmatig of onervaren gebruik van alcohol en/of drugs kunnen gebruikers soms erg bang worden of in paniek raken.

Ben je de laatste 4 weken wel eens bang geworden of in paniek geraakt door het drinken van te veel alcohol tijdens het uitgaan?

ﷻ nee

ﷻ ja, één keer

ﷻ ja, meerdere keren

Ben je de laatste 4 weken wel eens bang geworden of in paniek geraakt door het gebruik van andere drugs tijdens het uitgaan?

ﷻ nee

ﷻ ja, één keer, dit kwam door het gebruik van ...

ﷻ ja, meerdere keren, dit kwam vooral door het gebruik van ...

Ben je de laatste 4 weken wel eens bang geworden of in paniek geraakt door het gecombineerd gebruik van alcohol en andere drugs tijdens het uitgaan?

ﷻ nee

ﷻ ja, één keer, alcohol in combinatie met ...

ﷻ ja, meerdere keren, voornamelijk door de combinatie van alcohol en

Agressie

Door het gebruik van alcohol en andere drugs kun je ook agressief en opgefokt raken. Een verkeerde opmerking van een ander kan dan al genoeg zijn om erg kwaad te worden.

Ben je de laatste 4 weken wel eens agressief en opgefokt geworden door het drinken van te veel alcohol tijdens het uitgaan?

- ☐ nee
- ☐ ja, één keer
- ☐ ja, meerdere keren

Ben je de laatste 4 weken wel eens agressief en opgefokt geworden door het gebruik van andere drugs tijdens het uitgaan?

- ☐ nee
- ☐ ja, één keer, dit kwam door het gebruik van ...
- ☐ ja, meerdere keren, dit kwam vooral door het gebruik van ...

Ben je de laatste 4 weken wel eens agressief en opgefokt geworden door het gecombineerd gebruik van alcohol en andere drugs tijdens het uitgaan?

- ☐ nee
- ☐ ja, één keer, alcohol in combinatie met ...
- ☐ ja, meerdere keren, voornamelijk door de combinatie van alcohol en ...

F. Incidenten tijdens het uitgaan

We eindigen de vragenlijst met een aantal vragen over incidenten die wel eens plaatsvinden tijdens het uitgaan. We willen met name weten of jij daar wel eens bij betrokken bent geweest. We vragen je ook of je toen onder invloed was van alcohol en/of andere drugs. Indien je onder invloed van andere drugs was, vragen we je tevens welke drugs je gebruikt had. NB: ook je antwoorden op de onderstaande vragen blijven anoniem!

Vernielingen

Heb je de laatste 4 weken wel eens dingen vernield of beschadigd (bijvoorbeeld auto's) tijdens het uitgaan?

- ☐ nee
- ☐ ja, één keer
- ☐ ja, meerdere keren

Indien ja, was je toen onder invloed van alcohol en/of andere drugs? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ geen alcohol of drugs gebruikt
- ☐ onder invloed van alcohol
- ☐ onder invloed van drugs, namelijk ...
- ☐ onder invloed van alcohol en drugs, namelijk ...

Vechtpartijen

Ben je de laatste 4 weken wel eens betrokken geweest bij een vechtpartij tijdens het uitgaan?

- ☐ nee
- ☐ ja, één keer
- ☐ ja meerdere keren

Indien ja, was je toen onder invloed van alcohol en/of andere drugs? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ geen alcohol of drugs gebruikt
- ☐ onder invloed van alcohol
- ☐ onder invloed van drugs, namelijk ...
- ☐ onder invloed van alcohol en drugs, namelijk ...

Verkeersongelukken

Heb je de laatste 4 weken wel eens een verkeersongeluk gehad toen je uitging?

- ☐ nee
- ☐ ja, één keer
- ☐ ja meerdere keren

Indien ja, was je toen onder invloed van alcohol en/of andere drugs? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ geen alcohol of drugs gebruikt
- ☐ onder invloed van alcohol
- ☐ onder invloed van drugs, namelijk ...
- ☐ onder invloed van alcohol en drugs, namelijk ...

EHBO

Heb je de laatste 4 weken wel eens Eerste Hulp Bij Ongevallen (EHBO) nodig gehad toen je uitging?

- ☐ nee
- ☐ ja, één keer
- ☐ ja meerdere keren

Indien ja, was je toen onder invloed van alcohol en/of andere drugs? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ geen alcohol of drugs gebruikt
- ☐ onder invloed van alcohol
- ☐ onder invloed van drugs, namelijk ...
- ☐ onder invloed van alcohol en drugs, namelijk

Onveilige seks

Met onveilige seks bedoelen we het hebben van seks zonder condoom.

Heb je de laatste 4 weken wel eens onveilige seks gehad door het drinken van te veel alcohol tijdens het uitgaan?

- ☐ nee
- ☐ ja, één keer
- ☐ ja, meerdere keren

Heb je de laatste 4 weken wel eens onveilige seks gehad door het gebruik van andere drugs tijdens het uitgaan?

ﻻ nee

ﻻ ja, één keer, dit kwam door het gebruik van ...

ﻻ ja, meerdere keren, dit kwam vooral door het gebruik van ...

Heb je de laatste 4 weken wel eens onveilige seks gehad door het gecombineerd gebruik van alcohol en andere drugs tijdens het uitgaan?

ﻻ nee

ﻻ ja, één keer, alcohol in combinatie met ...

ﻻ ja, meerdere keren, voornamelijk door de combinatie van alcohol en ...

Bijlage 4 Scoreformulier 'Observaties in de uitgaanslocaties'

Observator : _____
 Datum : _____
 Plaats : _____
 Samen met : _____

Bezochte tijd: uur tot uur

Naam uitgaansgelegenheid _____

Type uitgaansgelegenheid

ﻓ ﻱ discotheek

ﻓ ﻱ swingcafé

ﻓ ﻱ mainstream

ﻓ ﻱ

Kenmerken locatie

<i>Openingstijden</i> <i>Entree</i> <i>Portiers</i> <i>Leeftijdsgrens aangegeven</i> <i>Controle aan de deur</i>	<i>Van ... uur tot ... uur</i> ﻓ ﻱ <i>nee</i> ﻓ ﻱ <i>ja, nl.: ... euro</i> ﻓ ﻱ <i>nee</i> ﻓ ﻱ <i>ja</i> ﻓ ﻱ <i>nee</i> ﻓ ﻱ <i>ja</i> ﻓ ﻱ <i>fouilleren</i> ﻓ ﻱ <i>metaaldetector</i> ﻓ ﻱ <i>legitimatie (i.v.m. leeftijd)</i>
<i>Controle op drugs; expliciete controle of bezoekers drugs bij zich hebben?</i> <i>Huisregels zichtbaar?</i>	ﻓ ﻱ <i>nee</i> ﻓ ﻱ <i>ja, soepele controle</i> ﻓ ﻱ <i>ja, strenge controle</i> Huisregels _____ _____ _____ _____
<i>Duidelijke baas personeel aanwezig</i> <i>Bedienend personeel</i> <i>Leeftijd bedienend personeel</i> <i>Maximaal aanwezige bezoekers</i> <i>Schatting aantal aanwezige bezoekers</i>	ﻓ ﻱ <i>nee</i> ﻓ ﻱ <i>ja</i> ... mannen ... vrouwen ... jonger dan 20 jaar ... 20 tot 30 ... ouder dan 30 ... bezoekers ... bezoekers

<i>Bezetting bezoekers</i>	٢٠ te druk ٢٠ vol ٢٠ redelijk gevuld ٢٠ weinig gevuld
<i>Speciale activiteit</i>	٢٠ band ٢٠ thema-avond, ... ٢٠ anders, ...
<i>Geluidsniveau: praten is:</i>	٢٠ goed mogelijk ٢٠ niet goed mogelijk ٢٠ nauwelijks mogelijk ٢٠ onmogelijk
<i>Verlichting ruimte</i>	٢٠ helder verlicht ٢٠ schemerachtig ٢٠ tamelijk donker
<i>Soort muziek</i>	
<i>Sfeer (beschrijving)</i>	

Prijs van de drank

<i>Glas bier</i>	euro	<i>Wodka</i>	euro
<i>Glas wijn</i>	euro	<i>Breezer</i>	euro
<i>Whisky</i>	euro	<i>Fris</i>	euro

Bezoekersgroep

<i>Jonger dan 18 jaar(schatting)_</i>	٢٠ enkelen ٢٠ max 10% ٢٠ 10 à 25% ٢٠ + 25%
<i>18 jaar – 25 jaar</i>	٢٠ enkelen ٢٠ max 10% ٢٠ 10 à 25% ٢٠ + 25%
<i>Ouder dan 25 jaar</i>	٢٠ enkelen ٢٠ max 10% ٢٠ 10 à 25% ٢٠ + 25%

<i>Groepen</i>	Zijn er bepaalde opvallende groepen? Geef een korte beschrijving (omvang, samenstelling).
<i>Geslacht</i>	Aandeel meisjes/vrouwen: ...%.

Gebruik alcohol

- Worden bepaalde alcoholhoudende dranken tegen gereduceerd tarief aangeboden?

- Worden bepaalde alcoholhoudende dranken gepromoot?

- Geef een inschatting of er veel of weinig gedronken wordt.

- Geef een schatting van het aantal dronken of stevig aangeschoten bezoekers.

Gebruik andere drugs

Zijn er mensen die andere drugs gebruiken behalve alcohol? Zo ja, maak schatting van aantal mensen en welke middelen gebruikt worden.

Aantal gebruikers: _____

Gebruikte middelen: _____

Dealen van drugs

Wordt er in de uitgaansgelegenheid gedeald? Beschrijf hoe dit gebeurt en welke drugs het betreft.

Bijzondere gebeurtenissen

Is gedurende de avond een of meer keer het volgende voorgevallen?

1. Bezoeker wordt (alcoholische) drank geweigerd:

 ﻻ nee

 ﻻ ja, maal

Beschrijf voor iedere keer dat je het gezien hebt:

- Tijdstip dat je het zag.
- Eén persoon geweigerd of groep waarmee hij/zij was?
- Reacties van degene die drank geweigerd werd?
- Verder verloop.

2. Bezoeker verliest bewustzijn door overmatig gebruik van alcohol en/of andere drugs:

ﻻ nee

ﻻ ja, maal

Beschrijf voor iedere keer dat je het gezien hebt:

- Tijdstip dat je het zag.
- Verder verloop.
- Veroorzaakt door alcohol of andere drugs?

3. Ruzies tussen bezoekers (verbaal):

ﻻ nee

ﻻ ja, maal

Beschrijf voor iedere keer dat je het gezien hebt:

- Tijdstip dat je het zag.
- Hoeveel jongens betrokken? Hoeveel meisjes?
- Waren de bezoekers onder invloed van alcohol of andere drugs of beide?
- Reacties bedienend personeel.
- Verder verloop.

4. Ruzies met bedienend personeel:

ﻻ nee

ﻻ ja, maal

NB: voor zover de ruzie met bedienend personeel voortvloeit uit bijvoorbeeld ruzie of vechtpartij tussen bezoekers, weigering van drank aan bezoeker(s), et cetera: beschrijf dit niet hier, maar onder 'verder verloop' van dat incident!

Beschrijf voor iedere keer dat je het gezien hebt:

- Tijdstip dat je het zag.
- Hoeveel jongens waren betrokken? Hoeveel meisjes?

- Waren de bezoekers onder invloed van alcohol of andere drugs of beide?
- Verder verloop.

5. Handtastelijkheden/vechtpartijen tussen bezoekers:

- ☐ نee
☐ ja, maal

NB: voor zover dit gebeurt in het verloop van een ander incident dat je hebt genoteerd: beschrijf dit onder 'verder verloop' van het desbetreffende incident.

Beschrijf voor iedere keer dat je het gezien hebt:

- Tijdstip dat je het zag.
- Hoeveel jongens betrokken? Hoeveel meisjes?
- Waren de bezoekers onder invloed van alcohol of drugs of beide?
- Reacties bedienend personeel.
- Verder verloop.

6. Vernielingen door bezoekers:

- ☐ نee
☐ ja, maal

NB: voor zover de vernielingen zijn ontstaan in het verloop van een vechtpartij of ander incident: beschrijf dit onder 'verder verloop' bij het desbetreffende incident.

Beschrijf voor iedere keer dat je het zag:

- Tijdstip dat je het zag.
- Hoeveel jongens betrokken? Hoeveel meisjes?
- Waren de bezoekers onder invloed van alcohol of andere drugs of beide?
- Reacties bedienend personeel.
- Verder verloop.

7. Bezoekers die uit de zaak gezet worden:

- ☐ نee
☐ ja, maal

NB: voor zover dit gebeurt in het verloop van een ander incident dat je hebt genoteerd: beschrijf dit onder 'verder verloop' van het desbetreffende incident.

Beschrijf voor iedere keer dat je het zag:

- Tijdstip waarop het voorkwam.
- Hoeveel jongens betrof het? Hoeveel meisjes?
- Aanleiding voor de uitzetting (indien bekend)?
- Verliep het rustig of was er veel verzet en protest?
- Waren de bezoekers onder invloed van alcohol of andere drugs of beide?
- Verder verloop.

8. Politie komt in zaak:

 ﻻ nee

 ﻻ ja, maal

NB: voor zover dit gebeurt in het verloop van een ander incident dat je hebt genoteerd: beschrijf dit onder 'verder verloop' van het desbetreffende incident.

Beschrijf voor iedere keer dat het gebeurde:

- Tijdstip dat het voorkwam.
- Weet je de aanleiding?
- Richtte de politie zich voornamelijk tot het bedienend personeel?
- Richtte de politie zich voornamelijk op één of meer bezoekers?
- Verder verloop.

9. Ongelukken/ongevallen/verwondingen:

 ﻻ nee

 ﻻ ja, maal

NB: voor zover dit gebeurt in het verloop van een ander incident dat je hebt genoteerd: beschrijf dit onder 'verder verloop' van het betreffende incident.

Beschrijf voor iedere keer dat het voorkwam:

- Hoeveel jongens betrof het? Hoeveel meisjes?
- Omschrijf zo goed mogelijk het ongeval/ongeluk/verwonding (wat was de oorzaak, waaruit bestond het letsel, hoe was het gedrag van degene die het overkwam).
- Waren de bezoekers onder invloed van alcohol of andere drugs of beide?
- Hoe reageerde het bedienend personeel?
- Werde er eerste hulp gegeven in de zaak?
- Is er arts of ambulance bij gekomen?
- Verder verloop.

10. Andere gebeurtenissen die opwinding onder bezoekers en/of bedienend personeel veroorzaakten?

فيnee

فيja, maal

Beschrijf voor iedere keer dat het voorkwam:

- Tijdstip.
- Aard van de gebeurtenis.
- Hoeveel mensen erbij betrokken waren (jongens/meisjes; bedienend personeel/politie, enzovoort).
- Verder verloop.

Bijlage 5 Scoreformulier 'Observaties buiten de uitgaanslocaties na sluitingstijd'

1. Locatie : _____
2. Datum : _____
3. Periode van observatie: ... uur tot ... uur
4. Terrein rond uitgang: overzichtelijk (bijvoorbeeld plein) of niet? _____

Overlast

Lawaai

5. Hoeveel mensen hebben gedurende de observatie periode kortere of langere tijd geschreeuwd of anderszins kabaal gemaakt?
 - 👤 Geen
 - 👤 1-5
 - 👤 5-10
 - 👤 Anders, namelijk:
6. Was er lawaai gedurende de gehele periode van observatie of slechts een deel daarvan?

Naar mijn schatting was er gedurende ... minuten sprake van kabaal.
7. Was er zoveel lawaai dat jij, als jij er zelf zou wonen het ervaren zou hebben als 'overlast'?
 - 👤 ja
 - 👤 nee

Urineren

8. Heb je gezien of er jongens waren die buiten urineerden?
9. Hoe vaak heb je het gezien?

Ruzies

10. Zijn er ruzies (verbaal) geweest?
 - 👤 nee
 - 👤 ja, keer

Beschrijf voor iedere ruzie die je van dichterbij hebt gezien:

- Hoeveel jongens/hoeveel meisjes waren erbij betrokken?
- Verder verloop.

Vechtpartijen

11. Zijn er vechtpartijen/handastelijkheden geweest?

ﻻ nee

ﻻ ja, keer

NB: voor zover voortvloeiend uit ruzie die je hebt geobserveerd: beschrijf dit bij het desbetreffende incident onder 'verder verloop'.

Beschrijf voor iedere vechtpartij die je hebt gezien:

- Hoeveel jongens/hoeveel meisjes waren direct met elkaar aan het vechten?
- Waren de betrokkenen onder invloed van drugs of alcohol of beide?
- Hoeveel jongens en meisjes stonden te kijken?
- Verder verloop.

Vernielingen/vandalisme

12. Heb je 1 keer of vaker gezien dat jongeren vernielingen aanrichtten (of dat probeerden)?

ﻻ nee

ﻻ ja, keer

Beschrijf voor iedere keer dat je het gezien hebt:

- Hoeveel jongens/ meisjes pleegden zelf daadwerkelijk vernielingen?
- Waren de betrokkenen onder invloed van alcohol of drugs of beide?
- Hoeveel jongens/meisjes stonden erbij te kijken?
- Verder verloop.

Mensen lastig vallen

13. Hoe vaak heb je gezien dat jongeren anderen lastig vielen?

ﻻ niet gezien

ﻻ wel gezien, keer

Beschrijf voor iedere keer dat je het gezien hebt:

- Hoe vaak was het een of meer jongens die een of meer meisjes lastig vielen? keer.
- Kun je omschrijven waaruit het lastig vallen bestond?
- Verder verloop.

- Hoe vaak was het dat oudere voorbijgangers lastig werden gevallen? keer.
- Kun je omschrijven waaruit het lastigvallen bestond? Beschrijf het verdere verloop.

- Hoe vaak vielen jongeren elkaar lastig? keer.
- Kun je omschrijven waaruit het lastigvallen bestond?
- Waren de betrokkenen onder invloed van drugs of alcohol of beide?
- Beschrijf het verdere verloop.

Openbare orde

14. Zijn er in de gelegenheid waarbij je hebt geobserveerd aanwijzingen voor bezoekers wat ze wel en niet mogen/moeten doen na sluitingstijd?

ﻓﻲ nee

ﻓﻲ ja

Indien ja, omschrijf ze:

15. Heb je gezien of de beheerder van de gelegenheid (of andere mensen die er werken) geprobeerd heeft overlast rond de gelegenheid te voorkomen of te zorgen dat het niet te erg uit de hand liep?

ﻓﻲ nee

ﻓﻲ ja

Indien ja, wat probeerden ze eraan te doen?

16. Was er zichtbaar politie aanwezig in het halfuur na sluitingstijd?

nee ف

ja ڃ

Indien ja, hoeveel politiemensen waren er, wat deden ze?

17. Weet je of de politie geroepen is vanwege overlast of ordeverstoring of dat de politie aanwezig was zonder oproep?

ف weet niet

ف vanwege: (omschrijven)

Ongelukken/ongevallen

18. Zijn er jongeren geweest die een ongeluk of ongeval hebben gekregen?

nee ف

جا, ... keer

Beschrijf voor ieder voorval:

- Aard van het ongeval/ongeluk.
- Werd er eerste hulp verleend?
- Is er een arts bij geroepen?
- Is de ambulance gekomen?
- Beschrijf het verdere verloop.
